Ontvangen van Peter van Vliet, Nootdorp.

RSV

Rijn-Schelde-Verolme

Verslag over het jaar 1976

Inhoud

Blz.

1 **Raad van commissarissen en raad van bestuur**

3 **Belangrijke gegevens**

4 **Bericht van de raad van commissarissen aan aandeelhouders**

5 **Verslag van de raad van bestuur**
5 Algemene situatie
6 Financiën
9 Divisie scheepsbouw
12 Divisie scheepsreparatie
14 Divisie marine, scheepsmachinebouw en elektrotechniek
16 Divisie machine- en apparatenbouw
19 Organisatie
20 Personeel

22 **Indeling bedrijven naar divisies**

24 **Gekonsolideerd vermogensoverzicht**

25 **Gekonsolideerd resultatenoverzicht**

37 **Vennootschappelijke balans**

40 **Accountantsverklaring**

Rijn-Schelde-Verolme
Machinefabrieken en Scheepswerven N.V.
Oostmaaslaan 59-65
Rotterdam

Postbus 1425
Telefoon 010-142811
Telex 23652
Handelsregister Rotterdam
nr 108390

Rijn-Schelde-Verolme

Verslag over het jaar 1976

Raad van Commissarissen

dr. J. de Vries	Voorzitter
drs. J. W. de Pous	Vice-voorzitter
W. Thomassen	Vice-voorzitter
drs. P. C. W. M. Bogaers	
dr. J. R. M. van den Brink	
M. Eijkenaar	
J. H. Jansma	
ir. L. M. Kretzers	
prof. dr. ir. W. P. A. van Lammeren	
jhr. M. F. van Lennep	
prof. mr. P. Sanders	
B. Scheffer	
J. A. M. Molkenboer	Waarnemer voor de Staat der Nederlanden

Raad van Bestuur

ir. A. Stikker	President
A. Rijke	
drs. B. Botman	
ir. J. van der Meer	
J. van Rijn	
ir. M. C. van Veen	

Het zelfheffend booreiland 'Panon' in dok bij VDSM

Belangrijke gegevens

Geldbedragen in ƒ 1.000.000	**1976**	1975	1974	1973	1972
Aandelenkapitaal	**105,3**	105,3	93,8	83,0	77,8
Reserves	**352,1**	416,2	384,1	361,3	329,0
Eigen vermogen	**457,4**	521,5	477,9	444,3	406,8
Schulden lange termijn	**400,3**	583,0	315,2	271,5	290,4
Duurzame produktie-middelen	**719,3**	733,6	729,2	584,1	613,0
Investeringen	**86,1**	96,8	176,6	66,2	57,7
Cash flow	**53,7**	139,7	156,1	147,0	118,5
Afschrijvingen	**87,7**	89,4	91,1	89,6	72,5
Verlies/netto winst	**-/- 34,0** [2]	50,3	65,0	57,4 [1]	46,0 [1]
Dividend	–	19,0	16,9	14,9	14,0
Orders einde jaar (exclusief reparatie)	**6.100**	6.600	5.700	3.400	3.300
Lonen, salarissen en personeelskosten	**1.095**	1.075	898	786	695
Aantal werknemers einde jaar	**30.581**	32.547	28.749 [3]	28.288	28.839

Cijfers per aandeel van ƒ 100 [4]					
Eigen vermogen	**434**	495	457	429	393
Cash flow	**51**	133	149	142	114
verhouding koers ultimo/cash flow	**1,4**	1,3	1,6	1,5	2,2
Netto winst	–	47,8	62,1	55,5 [1]	44,4 [1]
verhouding koers ultimo/netto winst	–	3,6	3,8	3,9	5,6
Dividend	–	18,0	16,2 [5]	14,4 [5]	13,5 [5]

[1] vóór winstuitkeringen aan Vermogensbeheer Verolme B.V.
[2] exclusief toevoeging aan voorziening voor reorganisatiekosten ad ƒ 30,1 mln.
[3] exclusief 3.279 werknemers van Verolme Estaleiros Reunidos do Brasil S.A. (VERB)
[4] de cijfers over 1972 t/m 1974 zijn gecorrigeerd in verband met bonus en stockdividenden uit agioreserve
[5] dan wel naar keuze 6% in kontanten plus 6⅔% agiobonus in aandelen

Bericht van de raad van commissarissen aan aandeelhouders

Hierbij bieden wij u aan de jaarrekening over 1976 van Rijn-Schelde-Verolme Machinefabrieken en Scheepswerven N.V., opgemaakt door de raad van bestuur.
De jaarrekening is door Klynveld Kraayenhof & Co., accountants, gekontroleerd en in orde bevonden.
De jaarrekening is door ons, conform het voorstel van de raad van bestuur vastgesteld.
Wij stellen u voor:
a. de jaarrekening 1976 goed te keuren overeenkomstig de aangeboden stukken;
b. in overeenstemming met het voorstel van de raad van bestuur over het boekjaar 1976 geen dividend uit te keren.

Rotterdam, 22 maart 1977

De raad van commissarissen

J. de Vries, voorzitter

Verslag van de raad van bestuur over het jaar 1976

uit te brengen in de algemene vergadering van aandeelhouders op maandag 25 april 1977.

Algemene situatie

De voortdurende moeilijke ekonomische situatie in Nederland en in de wereld in 1976 hebben in diverse sektoren van RSV problemen van meer strukturele aard doen ontstaan.
In 1976 verslechterde de scheepsbouwmarkt verder en deze negatieve ontwikkeling breidde zich tot de scheepsreparatiesektor uit. Door deze faktoren zijn de resultaten van RSV ten opzichte van 1975 belangrijk gedaald. Hoewel op de scheepsbouworders, die in 1976 opgeleverd werden, de resultaten positief waren, moesten voor scheepsbouworders voor de bezetting van 1977 en 1978 aanzienlijke verliezen worden genomen.
Ook de offshoremarkt is zwak en de prijzen zijn slecht te noemen.
Een en ander heeft tot gevolg dat RSV – voor de eerste maal in haar bestaan – een boekjaar met verlies heeft moeten afsluiten.
Alhoewel bij enige andere sektoren van RSV, met name marine, elektrotechniek, konventionele energievoorziening en montage en procesindustrie, de marktontwikkelingen en de resultaten positief zijn, was het in 1976 dringend noodzakelijk om de voorbereidingen te treffen voor een algemene kapaciteits- en kostenaanpassing voor 1977.
Dit moet resulteren in manurenbezetting en manurenkosten, die RSV als geheel en op alle onderdelen weer rendabel maken.
In 1976 is reeds doelbewust een lager bezettingsniveau nagestreefd. Door het niet aanvullen van natuurlijk verloop en door het niet verlengen van geleenden-kontrakten werd een afbouw van cirka 2.200 arbeidsplaatsen verwezenlijkt.
De voor 1977 uitgewerkte kapaciteitsplanning houdt in dat een aanvullende vermindering van cirka 2.000 arbeidsplaatsen moet worden bereikt.
Gezien de strukturele problemen in de scheepsbouw wordt overwogen, naast bovengenoemde budgetten, de kapaciteit van de divisies scheepsbouw en offshore nog verder te reduceren. Hiermede zouden in eerste instantie nogmaals ± 1.700 arbeidsplaatsen in het geding zijn, er van uitgaande dat de marktomstandigheden – mede met behulp van de overheid – het toelaten de resterende kapaciteit te bezetten.
Voorts zal door enige strukturele problemen in enkele andere divisies de kapaciteit met nog ± 300 arbeidsplaatsen moeten worden beperkt. Deze extra kapaciteitsreduktie met 2.000 arbeidsplaatsen moet in 1978 zijn beslag hebben gekregen.
In totaal zal derhalve ultimo 1978 het aantal arbeidsplaatsen in Nederland met ± 6.000 moeten zijn gedaald ten opzichte van 1975 toen in Nederland ± 26.500 man eigen en ± 3.100 man geleend personeel werkzaam waren bij RSV.
De koncentratie van de machinefabrieken WF/RDM zal in 1977 worden voltooid, Rotterdam Nuclear met overheidsdeelname en -steun worden versterkt en de herstrukturering van apparatenbouw en gieterijen in nationaal verband worden opgezet.
Besprekingen van het met deze uitgangspunten opgezette budget 1977 en de daaraan verbonden sociale konsekwenties werden midden januari met de vakverenigingen aangevangen.
Indien met medewerking van alle partijen bovengenoemd programma kan worden uitgevoerd, moet in de loop van 1978 een keerpunt bereikt kunnen worden met een evenwichtige verdeling van de bijdragen van de divisies qua omzet en resultaten.
De balanspositie, van waaruit 1977 en dus ook het genoemde aktieprogramma begint, is ondanks het ernstige verlies in 1976 gezond te noemen.
Het zal duidelijk zijn dat ondanks deze uitgangspositie de komende jaren bepalend zijn voor de toekomst van RSV.
Per 1 januari 1977 werd een organisatievorm ingevoerd, die een meer slagvaardig en beter op elkaar afgestemd beleid van divisies en lokaties mogelijk maakt.
Hiertoe werd de tot nu toe gehanteerde opzet van vier divisies gewijzigd in elf divisies. De elf divisiedirekteuren rapporteren rechtstreeks aan de raad van bestuur.
In het hierna volgende verslag wordt nog gerapporteerd op basis van de in 1976 geldende organisatie.

Vooruitzichten

In 1977 zullen de resultaten door de nog slechte markt voor scheepsbouw en scheepsreparatie en de verdere kosten van bovengenoemde kapaciteitsaanpassing nog sterk negatief blijven uitvallen.
Gezien het feit dat de onderneming in de afgelopen jaren zich enorme offers heeft getroost in de orde van ƒ 250 miljoen voor grote tankers en ƒ 100 miljoen voor verliesgevende scheepsbouworders voor 1977 en 1978, is RSV van mening dat het eigen vermogen niet onevenredig verder mag worden aangesproken door scheepsbouwverliezen.
Met de overheid vindt overleg plaats over de mogelijkheid om in een nader uit te werken patroon de vermogenspositie van RSV op korte termijn substantieel te versterken.

Dividend

Gezien de negatieve resultaten van 1976 en de eveneens ongunstige verwachtingen voor 1977 wordt voorgesteld over het afgelopen boekjaar geen dividend uit te keren.

Financiën

Resultaten

Vooruitlopend op het bindend worden van het rapport van Commissie II inzake onze werf Verolme Scheepswerf Alblasserdam (VSA) en Van der Giessen-De Noord zijn de jaarstukken van VSA niet meer in de jaarrekening 1976 meegekonsolideerd. De participatie in VSA, thans nog groot 100%, is onder het hoofd Deelnemingen opgenomen.
Tevens is de jaarrekening van de buitenlandse dochtervennootschap Atlantic Bulkoil Corporation (ABC) niet meegekonsolideerd doch komt eveneens onder de post Deelnemingen voor.
Mede door de algehele ekonomische situatie is de werkbezetting in 1976 belangrijk achtergebleven bij die van vorige jaren. In onderstaand overzicht zijn tot uitdrukking gebracht de geproduceerde omzetten 1975 en 1976, alsmede de gedurende het verslagjaar ontvangen opdrachten (bedragen in miljoenen guldens):

Divisie	Geproduceerde omzet 1975	1976	Ontvangen orders 1976
Scheepsbouw	1.271	746	426
idem Brazilië	180	185	–
Scheepsreparatie	750	614	614
Marine, scheepsmachinebouw en elektrotechniek	566	584	643
Machine- en apparatenbouw	828	836	736
	3.595	2.965	2.419
Af: Onderlinge leveranties tussen de divisies	462	277	–
	3.133	2.688	2.419

De bezetting van de divisie scheepsbouw in 1976 was nog alleszins redelijk en op de afgeleverde opdrachten konden nog goede resultaten worden behaald. Ten laste van het resultaat zijn evenwel voorzieningen getroffen tot een bedrag van rond ƒ 80 miljoen voor opdrachten ter zake van vier schepen, die begin 1977 zijn gekontrakteerd en welke in 1977 en 1978 zullen worden gebouwd. Een deel van deze verliezen zal, bij het in werking treden van de voorstellen van de Beleidskommissie Scheepsbouw, kunnen worden gefinancierd met bijzondere achtergestelde leningen. Deze verliesvoorziening illustreert duidelijk de huidige marktsituatie in de scheepsbouw, vooral als wordt bedacht dat reeds belangrijke rechtstreekse subsidies door de nederlandse staat voor deze orders zijn verstrekt.
Ook voor met verlies aan te trekken orders ter zake van de resterende kapaciteit 1977 zijn voorzieningen ten laste van het resultaat gevormd.
De resultaten van de werven in Brazilië en Ierland komen overeen met de verwachtingen en stemmen tot tevredenheid.
De divisie scheepsreparatie heeft gedurende het gehele jaar 1976 te lijden gehad van een zeer lage bezettingsgraad en hierdoor grote onderbezettingsverliezen moeten inkasseren. Van de totale kapaciteit in manuren is ruim 20% verloren gegaan door gebrek aan werk. Een beperkt percentage moet inherent aan de aard van het bedrijf worden geacht. Overigens konden de verliezen voor ongeveer één vijfde deel van de leegloopuren door middel van werktijdverkorting gedeeltelijk worden opgevangen. In 1976 is er voor het eerst sprake van een verlies in de divisie scheepsreparatie. Dit verlies kon nog tot een bescheiden niveau worden beperkt doordat op enkele uit 1975 stammende en in 1976 afgeleverde opdrachten goede resultaten konden worden behaald.
Het resultaat van de divisie marine, scheepsmachinebouw en elektrotechniek is vooral door winsten op afgeleverde opdrachten goed te noemen. Met name zal het resultaat van de produktgroep scheepsmachinebouw in de komende jaren belangrijk kunnen verslechteren door de situatie in de scheepsbouw.
De divisie machine- en apparatenbouw komt in totaal bezien op een beperkt positief resultaat uit. Goede resultaten werden behaald in de produktgroep energievoorziening door oplevering van enkele langlopende opdrachten en in de produktgroep proces en milieu. In de produktgroep algemene werktuigbouw moest ook dit jaar een aanzienlijk verlies worden geïnkasseerd.
De herstrukturering van de machinefabrieken van Wilton-Fijenoord (WF) en De Rotterdamsche Droogdok Maatschappij (RDM) is thans in volle gang. Vanaf begin januari 1977 zijn beide fabrieken samengevoegd bij RDM en medio dit jaar zal de machinefabriek van WF definitief worden gesloten. Door deze ingreep zal het resultaat van de produktgroep – vooral na 1977 – belangrijk kunnen verbeteren.
RSV is verheugd dat de nederlandse staat begin 1977 heeft besloten voor 50% te participeren in onze vennootschap Rotterdam Nuclear (RN). Tevens is van de staat een bijdrage in het verlies van 1976 ontvangen van ƒ 7,5 miljoen. Nochtans resteert na deze participatie nog een verlies in de produktgroep kernenergie.
De afschrijvingen 1976 belopen ƒ 87,7 miljoen tegenover ƒ 89,4 miljoen in 1975.
Vooral door de financiering van de schepen in voorraad met diverse langlopende leningen beliep het nadelig saldo tussen de betaalde en ontvangen interest ƒ 20,9 miljoen.
Het resultaat vóór belastingen komt uit op ƒ 73,1 miljoen verlies. Door het per saldo negatieve resultaat kan cirka ƒ 44 miljoen worden onttrokken

aan de voorziening voor latente belastingen.
Anderzijds moest ƒ 4,3 miljoen ten laste van het resultaat worden gebracht voor verschuldigde belastingen voornamelijk uit hoofde van in het buitenland behaalde winsten.
Ná belastingen en het aandeel van derden in de resultaten van gekonsolideerde deelnemingen resteert een netto bedrijfsverlies van ƒ 34 miljoen.
Gezien de majeure herstruktureringsproblemen waarmee RSV thans wordt gekonfronteerd en welke hun oplossing moeten krijgen, vooral gedurende 1977, is besloten de voorziening voor reorganisatiekosten te verhogen.
Te dezer zake werd ten laste van de Verlies- en Winstrekening gebracht een dotatie van netto ƒ 30 miljoen (nà belastingen).
Met de ultimo 1975 reeds bestaande voorziening en door overboeking van enkele andere – niet meer voor hun doel benodigde – voorzieningen, is het totaal van de voorziening voor reorganisatiekosten thans gebracht op ƒ 100 miljoen.

Onderhanden werken en orderportefeuille

De totale waarde van de opdrachten in portefeuille – afgezien van reparatie-opdrachten – was begin 1976 ƒ 6.600 miljoen. Mede doordat vlak voor het einde van het jaar definitief de opdracht voor een derde serie van vier fregatten voor de Koninklijke marine kon worden geboekt, bedraagt de orderportefeuille ultimo 1976 ƒ 6.100 miljoen, van welk bedrag ƒ 1.500 miljoen betrekking heeft op onze werf in Brazilië.
De stand van de onderhanden werken ultimo 1976 is ƒ 1.600 miljoen, zodat ter verwerking ƒ 4.500 miljoen resteert, waarvan ƒ 1.400 miljoen in Brazilië. Bij het te verwerken bedrag in Nederland moet worden bedacht dat enerzijds de divisie marine gemiddeld tot in 1981 volledig is bezet, terwijl hiertegenover de divisie scheepsbouw nog opdrachten zal moeten verwerven voor een beperkt deel van de kapaciteit 1977.
Bij de waardering van de onderhanden opdrachten zijn noodzakelijk geachte voorzieningen voor verwachte verliezen volledig in mindering gebracht. Voor het overige zijn de onderhanden werken gewaardeerd tegen kostprijs.

Schepen in voorraad en nafinanciering van opdrachten

In het vorige jaarverslag is vermeld dat drie VLCC's voor eigen rekening in aanbouw waren genomen, terwijl voorts om de normale afbouw en de afname van twee opdrachten voor eveneens VLCC's veilig te kunnen stellen voor een zeer belangrijk deel in de nafinanciering van deze opdrachten moest worden geparticipeerd. In totaal was met deze problemen een bedrag gemoeid van cirka ƒ 600 miljoen.
In het afgelopen najaar zijn twee VLCC's (respektievelijk 318.000 en 228.000 ton) ingebracht in een joint-venture, waarin RSV voor 47%, SHV Nederland N.V. eveneens voor 47% en Participatiemaatschappij Oranje-Nassau B.V. voor 6% deelnemen.
Deze joint-venture, die gestalte heeft gekregen door de oprichting van een aantal besloten vennootschappen, heeft beide schepen van RSV gekocht. Omdat deze aankoop is gefinancierd met een eigen vermogen van ƒ 20 miljoen en voor het overige met langlopend vreemd vermogen, komen deze schepen op de balans ultimo 1976 nog slechts voor onder Deelnemingen en wel voor cirka ƒ 10 miljoen. De joint-venture zal beide schepen exploiteren onder de namen 'Maasrix' en 'Schelderix'.
De 'Maasrix' (318.000 ton), die was opgelegd, is begin 1977 in de vaart gebracht.
De 'Schelderix' (228.000 ton) zal na de afbouw van dit schip in het najaar van 1977 aan de joint-venture worden afgeleverd.
Enerzijds konden door deze overeenkomst een langlopende lening van ƒ 75 miljoen en een kasgeldlening van ƒ 40 miljoen vrijwel geheel worden afgelost, anderzijds is door RSV een pro rata garantie afgegeven ter zake van de verschuldigde jaarlijkse rente van de in de joint-venture opgenomen leningen. Voorts is met financiers overeengekomen dat de participanten, ieder voor hun aandeel in de joint-venture een eventueel resterende schuld zullen aflossen nadat uit verkoop beschikbaar gekomen bedragen in mindering van de schuld zijn gekomen.
De derde VLCC (318.000 ton) is in het najaar 1976 gereedgekomen en inmiddels in de vaart gebracht. Dit schip, waarvoor een vijfjarige charter aanwezig is, is ondergebracht in een aparte vennootschap Atlantic Bulkoil Corporation. Mede met de hulp van de nederlandse staat konden financieringen worden opgenomen tot een bedrag van ƒ 120 miljoen, namelijk:

- Een vijfjarige lening in dollars met een tegenwaarde van ƒ 50 miljoen op basis van de cessie van de charterpenningen en de eerste hypotheek op het schip. Mocht bij onverhoopte, gedwongen tussentijdse verkoop van het schip deze lening niet geheel uit de opbrengst kunnen worden afgelost, dan zal RSV verplicht zijn de ontbrekende bedragen te suppleren.
- Twee leningen – eveneens voor vijf jaar – in totaal groot ƒ 70 miljoen, op basis van de tweede hypotheek op het schip en een garantie van de nederlandse staat.

Wanneer gedurende de looptijd van het charter, na aflossingen op de dollarlening, niet voldoende middelen uit het charter beschikbaar komen, is RSV gehouden de ontbrekende bedragen voor de betaling van rente beschikbaar te stellen. Voor deze rentegarantie is een voorziening in de jaarstukken 1976 gevormd. Gezien het feit dat het bedrijfsrisiko van dit schip verder niet ten laste van RSV komt, heeft RSV besloten deze buitenlandse vennootschap niet in de gekonsolideerde jaarrekening op te nemen.
De totale investering in dit schip (inklusief rente tijdens de bouw) overschrijdt het gefinancierde

bedrag met cirka ƒ 60 miljoen, welk bedrag geheel is afgeschreven, voornamelijk ten laste van het jaar 1975.
In de loop van 1976 zijn belangrijke problemen ontstaan met een kliënt inzake een onderhanden 50.000 tons bulkcarrier. Nadat het bestaande kontrakt was geannuleerd, is RSV erin geslaagd – zij het met een belangrijk verlies – dit schip aan derden te verkopen.
Een andere moeilijkheid ontstond toen de eigenaar van een, mede door ons nagefinancierde, VLCC niet aan zijn verplichtingen kon voldoen. Er bleef uiteindelijk geen andere mogelijkheid over dan het schip terug te nemen en de debiteur van zijn verplichtingen te ontslaan. Gelukkig kan worden gemeld dat ook dit schip inmiddels aan derden is verkocht.
Mede uit de opbrengst van deze verkoop kon de in 1975 aangetrokken Euro-gulden lening – waaraan enkele belangrijke ratio's verbonden waren – geheel worden afgelost.
Op de door RSV verstrekte nafinanciering voor een andere in 1975 afgeleverde opdracht werden enkele belangrijke vervroegde aflossingen ontvangen. Mede gezien de huidige gang van zaken bij deze debiteur en de waarde van onze hypotheekrechten, wordt het risiko, verbonden aan deze financiering, thans uiterst beperkt geacht.
Reeds in de loop van 1975 zijn de drie produktentankers, welke voor eigen rekening onder handen waren, verkocht aan een duitse rederij. RSV heeft in deze vennootschap een participatie genomen van 29%. Ondanks belangrijke aanloopverliezen is de waardering van deze deelneming op 100% gehandhaafd, vooral ook omdat RSV inzake deze drie schepen charterverplichtingen heeft aangegaan voor tijdvakken variërend van vier tot twaalf jaar tegen een tarief dat het huidige markttarief voor vergelijkbare charters te boven gaat. Voor het uit dezen hoofde te verwachten verlies in 1977, voortvloeiend uit de huidige verchartering van de drie schepen, is een bestaande voorziening van ƒ 5 miljoen verhoogd tot ƒ 20 miljoen.

Investeringen

Gezien de financiële positie van RSV en de huidige ekonomische situatie in de wereld is het niveau van investeringen in duurzame produktiemiddelen beperkt tot ƒ 86,1 miljoen, zulks inklusief ƒ 15,6 miljoen door de werf in Brazilië verrichte investeringen.
Mede door voornoemde bedragen aan investeringen en afschrijvingen daalde per saldo het totaal geïnvesteerde bedrag in duurzame produktiemiddelen in 1976 van ƒ 733 miljoen tot ƒ 719 miljoen.

Financiële positie

Door de jaren heen heeft RSV altijd haar investeringen in duurzame produktiemiddelen, deelnemingen en langlopende vorderingen kunnen financieren met eigen en langlopend vreemd vermogen. Bovendien is door RSV steeds als – wellicht

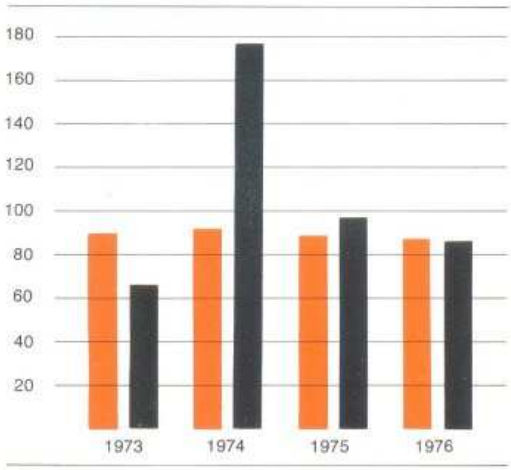

afschrijvingen (in miljoenen guldens)
investeringen (in miljoenen guldens)

wat konservatieve – eis gesteld dat ook de vrije voorraden met langlopend beschikbaar vermogen dienden te worden gefinancierd. De investeringen in schepen in voorraad en nafinancieringen op afgeleverde schepen hebben een belangrijke druk op de financiële positie gelegd.
De thans bereikte diverse oplossingen nemen enerzijds deze druk weg, doch anderzijds zijn de getroffen grote voorzieningen daadwerkelijk aangesproken. Door de oplossingen voor de eigen schepen, de liquidatie van een belangrijke langlopende debiteurenpost en een stringent bewaken van de investeringen, is de financiële positie ultimo 1976, ondanks het verlies over dat jaar, goed te noemen, alhoewel thans een situatie is ontstaan dat de vrije voorraden niet langer met langlopend vermogen worden gefinancierd.
Gezien het verwachte verlies over 1977 en de uit te voeren herstruktureringen, moet met een verslechtering van de financiële positie rekening worden gehouden. Daarom zijn eind 1976 gesprekken begonnen met het ministerie van ekonomische zaken om een uitbreiding van het garantievermogen RSV te kunnen verkrijgen.
Dit overleg moet ertoe leiden dat de overheid zich bereid verklaart in een nader uit te werken patroon de vermogenspositie van RSV substantieel te versterken, zulks om te voorkomen dat juist de rendabele sektoren van RSV in het gedrang zouden komen.

Eigen vermogen en voorzieningen

Door het netto verlies van ƒ 34 miljoen en de dotatie aan de voorziening voor reorganisatiekosten van ƒ 30 miljoen nam in 1976 het eigen vermogen af tot ƒ 457 miljoen.
De voorzieningen, ultimo 1975 een bedrag belopend van ƒ 179 miljoen, bedragen thans ƒ 76 miljoen. Hierbij moet worden aangetekend dat de voorziening voor reorganisatiekosten, ultimo 1976 groot ƒ 100 miljoen, onder de Schulden op korte termijn is opgenomen.

Divisie scheepsbouw

Marktsituatie

De lichte toename van het wereldzeetransport in 1976 heeft geen wezenlijke verandering gebracht in de vooruitzichten voor de wereldscheepsbouw. Nog steeds worden de werven in sterke mate gekonfronteerd met de gevolgen van de energiekrisis en de strukturele overkapaciteit.
Door de in voorgaande jaren opgebouwde orderpositie was de wereldscheepsbouw in het afgelopen jaar, ondanks omvangrijke annuleringen, nog redelijk bezet.
De gewijzigde marktomstandigheden manifesteerden zich echter duidelijk in de omvang van de in het afgelopen jaar ontvangen opdrachten. Deze lag ver beneden het gemiddelde niveau van de laatste tien jaar.
Daar de behoefte aan nieuwe VLCC's en grote kombinatieschepen in de eerstkomende jaren vrijwel nihil zal zijn, mag geen herstel van de vraag tot een omvang als vóór de oliekrisis worden verwacht, zelfs niet indien rekening wordt gehouden met een vooruitlopen op toekomstige tonnagebehoeften uit spekulatieve dan wel werkgelegenheidsoverwegingen. Uit een recente globale marktverkenning van de Association of West European Shipbuilders – zie nevenstaande grafiek – blijkt dat een dieptepunt in de produktie van de wereldscheepsbouw omstreeks 1979 verwacht moet worden met een merkbaar herstel tegen 1982. Tegen 1985 zou de wereldscheepsbouw dan in manuren gemeten terug zijn op het peil van voor de krisis.
In de tussenliggende periode zal het produktenpakket zich ongetwijfeld wijzigen. Meer gekompliceerde schepen als containerschepen en ro/ro carriers, gas- en chemicaliën-tankers en ook niet-koopvaardijschepen als baggermaterieel en speciale schepen zullen – in aantallen – een relatief groter deel van de markt vormen dan tot dusverre het geval was.

Projektie Wereldscheepsbouwproduktie 1975-85 in miljoen ton

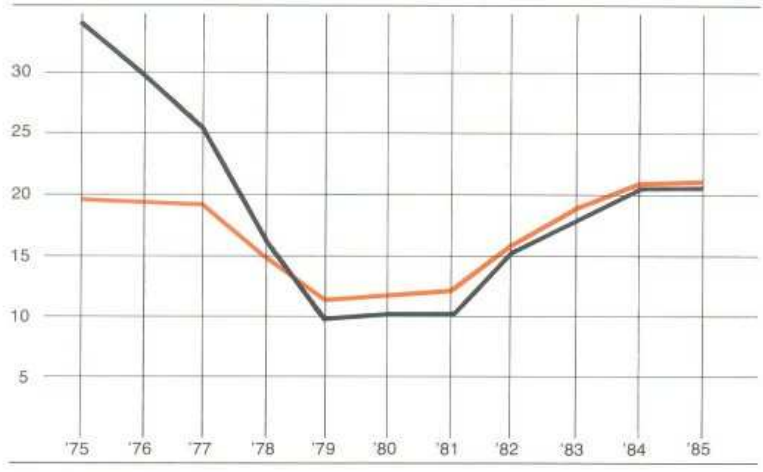

bruto register ton
compensated ton (maatstaf voor toegevoegde waarde)

Konkurrentiepositie

De volledig uit balans zijnde verhouding tussen vraag en aanbod konfronteert de europese scheepsbouw niet alleen met een vrijwel onontkoombare onderbezetting van het produktieapparaat, maar evenzeer met een felle konkurrentie die het prijsniveau voor vrijwel alle typen schepen onder zware druk zet. Algemeen bekend is dat deze scherpe konkurrentie met name door de japanse werven wordt gevoerd. Prijzen, die 30 tot 50% beneden die van de westeuropese werven liggen, zijn eerder regel dan uitzondering. Deze verkooppolitiek heeft tot gevolg gehad dat in het afgelopen jaar – in manuren gemeten – niet minder dan 75% van alle nieuwe opdrachten door japanse werven werd geboekt. Wanneer deze ontwikkeling zich voortzet en ook de Oostblok- en ontwikkelingslanden hun produktie in een krimpende markt niet of nauwelijks zullen verminderen, moet worden gevreesd dat het aandeel van West-Europa in de wereldscheepsbouw van een 40% in 1975 tot nauwelijks meer dan 15% zal verminderen. In manuren zou dit een reduktie betekenen van meer dan 60%, hetgeen om ekonomische, sociale en strategische redenen een onaanvaardbare ontwikkeling moet worden genoemd.
Het voortgaande overleg tussen de organen van de japanse en westeuropese scheepsbouw om tot een zekere marktordening en systematische afbouw van de overkapaciteit te komen, hebben nog niet tot resultaten geleid. Wel heeft Japan zich, na druk van de Europese Gemeenschap, in principe bereid verklaard de prijskonkurrentie wat te verzachten en de positie van scheepsbouwlanden die in het bijzonder door de krisis zijn getroffen enigszins te ontzien.

Aanpassing en sanering

Ongeacht de uitkomst van dit overleg zullen maatregelen moeten worden genomen om althans de kern van de westeuropese scheepsbouw gedurende de komende moeilijke jaren in stand te houden.
Gezien de sterk uiteenlopende struktuur van de europese scheepsbouw lijkt het onvermijdelijk dat ieder land maatregelen op het nationale vlak zal moeten nemen.

De Europese Gemeenschap heeft daarbij als belangrijke taak om mede door middel van aanvullende maatregelen een koördinerend beleid te voeren.
De noodzaak van een geïntegreerde politiek klemt des te meer, omdat de kloof tussen het japanse en europese prijspeil niet alleen veroorzaakt wordt door uiteenlopende kostenstrukturen in de scheepsbouw zelf, maar zeker ook in belangrijke mate door die bij de toeleverende bedrijven, incl. de staalindustrie.
Door een relatief kortlopende orderportefeuille is Nederland een van de eerste scheepsbouwlanden, die door de krisis wordt getroffen. De tijdige onderkenning van de hieruit voortvloeiende problemen heeft geleid tot de vorming van de Beleidskommissie Scheepsbouw, waarin naast de organisaties van de werven ook de vakbonden en de overheid zijn vertegenwoordigd.
Begin 1977 publiceerde de Kommissie haar voorstellen voor de herstrukturering van de bedrijfstak en de hiervoor noodzakelijke steunmaatregelen.

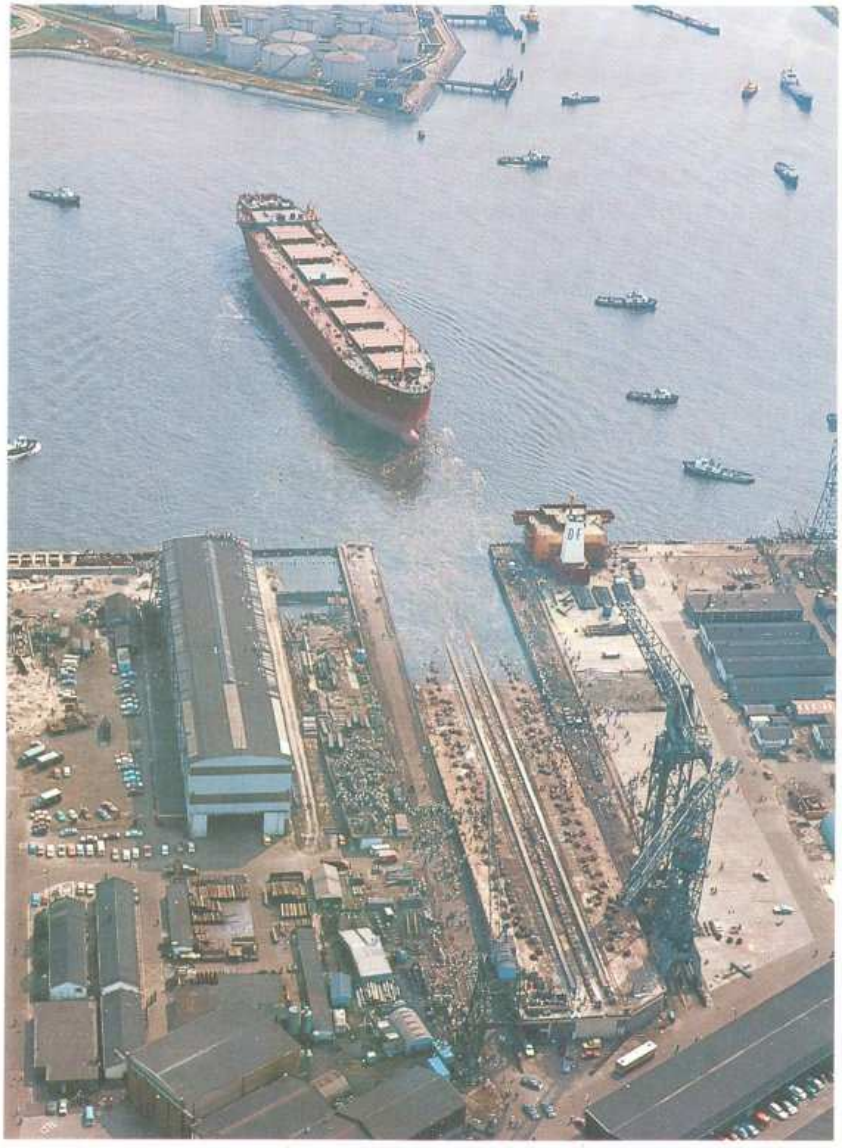

Tewaterlating bij WF van de 70.000 dwt bulkcarrier 'Slesvig'

Herstrukturering divisie scheepsbouw

Vooruitlopende op de herstrukturering van de nederlandse scheepsbouw is binnen RSV een strategie uitgewerkt om aan de sterk gewijzigde omstandigheden op de wereldscheepsbouwmarkt het hoofd te bieden. Deze moest, gezien de snel teruglopende orderontvangsten, gericht zijn op afslanking van de kapaciteit. Zo zal door een groot aantal maatregelen het aantal manuren in de divisie scheepsbouw en offshore, dat in 1974 incl. uitbestedingen nog 12,5 miljoen bedroeg, in 1977 teruggebracht zijn tot rond 6 miljoen, mede doordat een gedeelte van de kapaciteit kon worden ingezet bij de bouw van marineschepen. Bij deze inkrimping behoefde niet tot sluiting van bedrijfsafdelingen te worden overgegaan.
Een voortduren van de slechte marktpositie en de daaruit – ondanks door de overheid in het vooruitzicht gestelde omvangrijke steunmaatregelen – voortvloeiende aanzienlijke verliezen zal een verdere verlaging van de kapaciteit noodzakelijk maken, waarbij dan aan de diskontinuïteit van een of enkele nieuwbouwafdelingen niet ontkomen kan worden. Daarom zal in 1977 worden nagegaan op welke wijze een verdere kapaciteitsvermindering tot cirka 4,5 miljoen manuren moet worden gerealiseerd.
De voor de komende jaren ontwikkelde strategie houdt verder in:

- Intensivering van de acquisitie.
- Ontwikkeling van nieuwe – op de behoeften van de markt gerichte – middelgrote scheepstypen, zoals container- en ro/ro-schepen, gas- en chemicaliën-tankers, baggermaterieel. In dit verband vermelden we dat in 1976 een eigen ontwerp multi-purpose schip – de TRAMPLIN – gereed kwam.
  Voor dit standaard type met zijn ruime gebruiksmogelijkheden wordt veel belangstelling verwacht.
- Stringente bewaking van het kostenniveau en intensivering van produktiviteitsverbeterende maatregelen. Onder meer zal de bouw op die werven worden gekoncentreerd, welke hiervoor door hun outillage en organisatie het meest geschikt zijn.

In Commissie II werd in principe overeenstemming bereikt over de integratie van de middelgrote scheepsbouw. Als gevolg hiervan zal onder meer de werf in Alblasserdam worden overgedragen aan de Van der Giessen-de Noord Groep. Ten aanzien van de marktverdeling werd een schema overeengekomen, waarbij deze groep enige prioriteit verkrijgt bij het verwerven van opdrachten in de markt voor middelgrote schepen.

Offshore

In het verslag over 1975 werd een stagnatie ge-

konstateerd in de vraag naar offshore-materieel, evenwel met mogelijkheden tot een evenwichtsherstel op deze markt op relatief kortere termijn. Inderdaad is in de afgelopen maanden van een zekere toeneming van de vraag sprake, zij het nog niet in die mate dat van een geheel bevredigende ontwikkeling kan worden gesproken.
Omdat de overkapaciteit in de wereldscheepsbouw ook doorwerkt in de konkurrentieverhoudingen bij de offshore, laat ook hier het prijspeil veel te wensen over.

Marktontwikkeling

De verwachtingen ten aanzien van de verdere ontwikkeling van de offshore-winning van olie en gas zijn gematigd optimistisch.
Voortgaande stijgingen van de wereldolieprijzen zullen bepalend zijn als impulsen voor een versnelde ontwikkeling.
Daarnaast blijft een aantal gebieden, met name de ontwikkelingslanden, streven naar grotere onafhankelijkheid op het gebied van de energievoorziening, zulks ter verlichting van de druk op hun betalingsbalans door de thans noodzakelijke olieimporten. Gezien de stand van zaken in de technologie en de ekonomische situatie in die ontwikkelingslanden, heeft de ervaring geleerd dat er vraag bestaat naar kompleet uitgevoerde projekten, incl. de daarvoor nodige financiering. Een in nauw overleg met de overheid inventief benaderen van de specifieke problematiek is daarbij onontbeerlijk.
Ook is een potentiële markt aanwezig in offshore-velden, die echter bij de tegenwoordige stand van zaken in de techniek en het prijsniveau voor energie marginaal genoemd moeten worden. In technologische ontwikkelingen om deze velden ekonomisch exploitabel te maken, wordt door ons aktief geparticipeerd. Dit geldt ook ten aanzien van het onderzoek om olie en gas uit in dieper water gelegen velden te winnen. Daarbij zal met name de verdere ontwikkeling van de zgn. 'subsea completions' de mogelijkheden tot exploitatie van deze energievoorraden aanzienlijk verruimen.

Strategie

RSV heeft in de afgelopen jaren gewerkt aan een belangrijke uitbreiding van de know-how, ten dele ontwikkeld in nauwe samenwerking met offshore-contractors en -operators. Nu het groei-element in de offshoremarkt verschuift van de Noordzee naar verder van Nederland gelegen gebieden, moet de marktbenadering worden aangepast. In dit verband kon worden ingestemd met de suggestie van de minister van ekonomische zaken om de mogelijkheid tot het bundelen van het bij de nederlandse fabrikanten van offshore-installaties aanwezige potentieel te bestuderen. Besprekingen met andere daartoe in aanmerking komende bedrijven zijn gaande om na te gaan op welke wijze de gezamenlijke konkurrentiepositie het beste kan worden versterkt.
Daarnaast is het van groot belang dat op korte termijn met bedrijven uit andere sektoren van de offshore-industrie samenwerkingsverbanden worden gevormd voor het verkrijgen van een brede basis bij het aanbieden van komplete veldontwikkelingen, zgn. turn-key projects.

Innovatie

In het afgelopen boekjaar werd onder meer een multi-purpose pijpenlegger ontwikkeld voor operaties op relatief grote afstand van de walbasis. In het thans lopende programma wordt naast het uitwerken van nieuwe ideeën voor werkvaartuigen aandacht geschonken aan installaties, nodig voor de winning van olie en gas met geavanceerde produktietechnieken.

Resultaten scheepsbouw en offshore

De beschikbare produktiekapaciteit was in het verslagjaar redelijk bezet. Wel trad bij enkele werven gedurende enige tijd wat onderbezetting op.
De totaal geproduceerde omzet daalde ten opzichte van die in het voorgaande jaar. De in 1976 afgeleverde schepen en installaties gaven in totaal nog een duidelijk positief financieel resultaat te zien, zij het dat dit aanzienlijk lager was dan in het voorafgaande boekjaar.
Opgeleverd werden twee grote tankschepen (VLCC's), twee produktentankers, twee bulkcarriers, een tweetal autotransportschepen en voor de offshore-industrie een sleuvengraver en een zeer grote pijpenlegger, alsmede 16 zeegaande pontons. Verder werden enige kraaninstallaties met zeer groot hefvermogen opgeleverd. Aan baggerwerktuigen kon aan opdrachtgevers worden overgedragen een splijthopperzuiger en een drietal cutterzuigers. Verolme Cork Dockyard leverde een bulkcarrier alsmede een kustvaartuig op; de werf in Brazilië een tweetal middelgrote tankers voor het vervoer van ruwe olie, alsmede twee produktentankers.
Door de ongunstige marktomstandigheden bleef de orderontvangst wederom beneden het vereiste niveau. Het met een aanzienlijk vergrote verkoopinspanning verkregen totaal bedroeg voor de in Nederland gevestigde werven niet meer dan ƒ 350 miljoen. Opdrachten werden afgesloten voor de bouw van een schip voor de algemene vrachtvaart, een passagier/autoveerschip, twee droogdokken, een splijthopperzuiger, zeven zeegaande pontons, alsmede een vrij groot aantal komponenten voor offshore-installaties. Ook slaagde RSV erin een tweetal in voorgaande jaren in produktie genomen VLCC's te verkopen.
De werf in Ierland boekte een visserijbeschermingsvaartuig en een passagier-autoveerschip.
De werf in Brazilië voegde een zelfheffend boorplatform aan zijn orderbestand toe.
In het thans lopende boekjaar werden kontrakten afgesloten voor de bouw van twee containerschepen met een kapaciteit van 1400 eenheden en twee grote roll-on/roll-off schepen.

Divisie scheepsreparatie

Het jaar 1976 was voor de divisie scheepsreparatie teleurstellend. De teruggang, die medio 1975 begon, zette zich verder voort over geheel 1976. De geproduceerde omzet in Nederland, welke in het voorgaande jaar ƒ 750 miljoen bedroeg, liep in 1976 terug tot ƒ 614 miljoen.
Het aantal gerepareerde zeeschepen bedroeg 1.921 (vorig jaar 2.216). Gedokt werden 751 schepen met een tonnage van 14,7 miljoen brt (vorig jaar 806 schepen met 12,8 miljoen brt).
Het aantal dokdagen daalde van 6.841 tot 6.005.
De geringere bedrijvigheid resulteerde in een omvangrijke onderbezetting, die verscheidene reparatielokaties noodzaakte arbeidstijdverkorting aan te vragen.
Een reeds vorig jaar gesignaleerde terughoudendheid van de reders met betrekking tot het in opdracht geven van onderhoudswerkzaamheden en verbouwingen van enige omvang leidde gedurende het boekjaar tot ongekend scherpe konkurrentie, met als gevolg inschrijvingen tegen extreem lage prijzen en grote druk op de orderresultaten.

Omzet divisie scheepsreparatie in miljoenen guldens

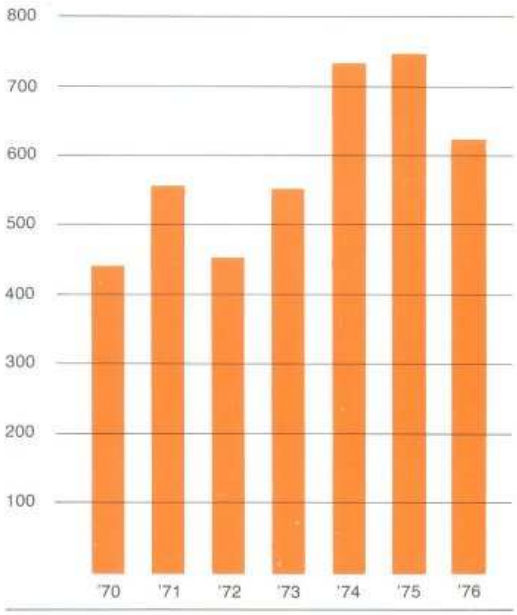

Ondanks het feit dat werd aangeboden tot ver beneden de kostprijs, was zelfs op die basis het werk zeer moeilijk te verkrijgen.
In tegenstelling tot voorgaande jaren ontbraken op de reparatiewerven de grote verbouwingen (voornamelijk offshore), met als gevolg dat van een evenwichtige basisbezetting met betrekking tot personeel en outillage geen sprake was.

Investeringen

In het verslagjaar werden slechts op beperkte schaal projekten in uitvoering genomen en werden lopende investeringsprojekten zoveel mogelijk getemporiseerd. De onderhanden investeringen met betrekking tot aanpassing en modernisering van reparatiekaden kwamen op de werven in het Rijnmond-gebied praktisch gereed.
Bij Nederlandsche Dok en Scheepsbouw Maatschappij te Amsterdam zullen de werkzaamheden aan de reparatiepier zich uitstrekken over 1977 en daarna.
Een van de beide reparatiedwarshellingen van P. Smit te Rotterdam werd geheel gerevideerd en werd tevens geschikt gemaakt voor het droogzetten van moderne, diepstekende riviervaartuigen.
Twee verouderde reparatiedokken van de werf Nieuwe Waterweg te Schiedam werden afgestoten.
In verband daarmede werd een modern dok van ongeveer gelijke afmetingen van de Scheldepoort-werf te Vlissingen naar Schiedam overgebracht. In de loop van 1977 zal een dok van De Rotterdamsche Droogdok Maatschappij eveneens naar de werf Nieuwe Waterweg worden overgebracht.
Het overkomplete, kleinste drijvende dok van Verolme Dok- en Scheepsbouw Maatschappij te Rozenburg werd in het boekjaar verkocht.
Het kleinste drijvende dok 3 van Scheldepoort zal worden afgestoten.
Als sluitstuk van deze reallocatie van dokken zal te zijner tijd dok 5 van de werf Nieuwe Waterweg worden afgevoerd.
Het aantal reparatiedokken van RSV in Nederland zal dan gedaald zijn van 35 tot 27, in grootte variërend voor schepen van 800 tdw tot ruim 500.000 tdw.
Verolme Cork Dockyard in Ierland beschikt over één gegraven dok, geschikt voor schepen tot ca. 16.000 tdw en twee drijvende dokken respektievelijk voor schepen van ca. 4.000 tdw en ca. 25.000 tdw.
Een van de gegraven reparatiedokken van Wilton-Fijenoord in Schiedam zal worden overdekt en voorlopig ter beschikking worden gesteld voor de bouw van fregatten voor de Koninklijke marine.
Hoewel met betrekking tot de bouw van een tweede dok voor zeer grote tankschepen bij de werf op Rozenburg een afwachtende houding wordt aangenomen, worden diverse oplossingen hiervoor bestudeerd.

Vooruitzichten

Er bestaat een nauwe samenhang tussen de scheepsvrachten- en reparatiemarkt. Een korte opleving van de eerste in het midden van het boekjaar veroorzaakte dan ook een beperkte en tijdelijke verbetering van het reparatie-aanbod. De alom heersende malaise in de scheepsreparatie gaat voor onze nederlandse werven nog gepaard met een hoog kostprijsniveau.
Op korte termijn zal dan ook geen spektakulaire verbetering van de huidige situatie mogen worden verwacht. Naast het voeren van een agressieve acquisitie met het doel waar enigszins mogelijk werk aan te trekken, worden ingrijpende kostenbesparende maatregelen genomen. Hierbij zal echter de benodigde slagvaardigheid van de reparatiebedrijven dienen te worden gehandhaafd.
Enerzijds zal de leegloop worden teruggebracht door vermindering van de urenkapaciteit daar waar zulks het meest noodzakelijk is, anderzijds zullen de kosten verder verlaagd moeten worden door verdergaande nauwe samenwerking van de lokaties onderling, verdere opheffing van organisatorische doublures en verbetering van de efficiency.
De reparatiewerf Scheldepoort te Vlissingen-Oost zal tot een kleinere omvang worden teruggebracht.
Mede dank zij een goede infrastruktuur, bestaande onder andere uit gespecialiseerde firma's op alle gebied, plus mogelijkheden tot het leveren van reservedelen, bezit de RSV-scheepsreparatie een betrekkelijk sterke marktpositie.
Ervan uitgaande dat het aantal varende schepen en uit hoofde daarvan de wereldwijde reparatieomzet min of meer gelijk zullen blijven, mag dan ook worden verwacht dat RSV bij een zich herstellende vrachtenmarkt haar aandeel in de reparatiemarkt moet kunnen behouden. Voorwaarde is wel dat de outillage voor reparatie in N.W.-Europa niet teveel uitbreidt.

Foto boven: VLCC's voor reparatie aan de werf van VDSM
Foto onder: Drie grote kraanschepen gelijktijdig voor reparatie bij RDM

Divisie marine, scheepsmachinebouw en elektrotechniek

Marine

De financiële resultaten van de produktgroep marine waren in 1976 bevredigend. Nieuwe opdrachten werden geboekt tot een bedrag van ƒ 495 miljoen.
Met het ministerie van defensie werd in 1976 overeenstemming bereikt over de bouw van de derde serie van vier standaardfregatten van de Kortenaer-klasse voor de Koninklijke marine.
De eerste twee fregatten van deze serie zullen worden gebouwd bij Wilton-Fijenoord te Schiedam, de andere twee bij de Kon. Mij. 'de Schelde' te Vlissingen. Doordat deze schepen eerder werden opgedragen dan aanvankelijk de bedoeling was, werd hiermee een belangrijke bijdrage aan de werkgelegenheid in de scheepsbouw, met name in het Waterweggebied, geleverd.
Verder werd als resultaat van de ontwikkelde aktiviteit op de exportmarkt met de marine van Peru een overeenkomst gesloten voor de verbouwing van haar kruiser 'Elias Aquirre' tot helikoptercarrier, welke opdracht wordt uitgevoerd door De Rotterdamsche Droogdok Maatschappij.
Aan de Koninklijke marine werd op 3 juni 1976 in tegenwoordigheid van H.M. Koningin Juliana overgedragen het geleide-wapen fregat Hr. Ms. De Ruyter.
In totaal omvat de nieuwbouw-orderportefeuille thans 12 standaardfregatten voor de Koninklijke marine en 3 korvetten voor de indonesische marine.
De belangstelling van de duitse marine voor de standaardfregatten van de Kortenaer-klasse als voorbeeld voor de in Duitsland bestaande plannen voor de bouw van fregatten heeft geleid tot samenwerkingsovereenkomsten om know-how ter beschikking te stellen van daarvoor in aanmerking komende duitse werven. Hoewel de werven van de Kon. Mij. 'de Schelde' en van Wilton-Fijenoord met het thans voorhanden zijnde orderbestand aan marineschepen tot in de tachtiger jaren goed bezet zullen zijn, wordt toch krachtig acquisitie gevoerd zowel voor nieuwbouw als voor verbouwing en renovatie van marineschepen voor buitenlandse rekening met als doel een verdere groei van de marinebouw binnen RSV. De internationale politieke situatie en de bekwaamheden van de betrokken RSV-bedrijven maken het aannemelijk dat de voor een dergelijke groei noodzakelijke voorwaarden aanwezig zijn. Daarbij wordt niet alleen gedacht aan bovenwaterschepen, maar ook wordt ruime aandacht geschonken aan mogelijkheden voor de bouw van onderzeeboten.
Het afsluiten van nieuwe marine-opdrachten vraagt normaliter echter meerdere jaren van voorbereiding.

Scheepsmachinebouw

Voor de produktgroep scheepsmachinebouw was 1976 een jaar met wisselend sukses.
Ofschoon de omzet in belangrijke mate bij de prognose achterbleef, vooral door een teleurstellende orderontvangst bij de groep dieselmotoren, werden in een aantal andere sektoren redelijke resultaten geboekt. Genoemd kunnen worden een aantal orders voor levering van tandwieloverbrengingen voor medium speed motoren, belangrijke orders voor het leveren van lieren en de opdracht voor de bouw van twee zogenaamde 'Hydroblokken' type 3000, heiblokken die in 1977 voor de amerikaanse oostkust in 300 m diep water hun werk zullen gaan verrichten ten behoeve van de offshore oliewinning. Deze heiblokken worden door RSV gefabriceerd onder licentie van HBG.
Aangezien met een voortdurende zware druk op het prijspeil rekening moet worden gehouden, zijn een zeer stringente kostprijsbewaking en een optimaal gebruik van het machinepark meer dan ooit vereisten.
Op langere termijn verwacht RSV een blijvende vraag naar de door haar gebouwde langzaamlopende dieselmotoren, gezien de grote betrouwbaarheid en het gunstige brandstofverbruik.
De ingeslagen weg bij de afdeling tandwieloverbrengingen begint nu effekt te sorteren; de standaardisatie en het hoge kwaliteitsniveau zijn in deze markt onbetwiste vereisten.
Hetzelfde kan gesteld worden voor de produktie van lieren, waarbij gekozen werd voor een gebalanceerde reeks van types voor ieder toepassingsgebied.
De verkoop van achterstevens resulteerde in de opdracht van een vierde achtersteven voor de grootste schepen ter wereld, de 555.000 ton tankers, die voor Shell in Frankrijk werden gebouwd.
Voor de toekomst wordt gewerkt aan specialisatie van de achtersteven- en roerbouw binnen het concern en verdere ontwikkeling van straalbuizen voor grote zeegaande schepen.
Voor 1977 wordt een redelijke bezetting verwacht van de produktie-eenheden.

Elektrotechniek

Hoewel de bedrijven van deze produktgroep in 1976 redelijk bezet waren, hebben de problemen rondom de scheepsbouw, de stagnatie in de groei van het elektriciteitsverbruik alsmede verminderde investeringen in de industriële sektor hun invloed doen gelden.
De aktiviteiten in de scheepsreparatie- en -nieuwbouwsektor zijn duidelijk achtergebleven,

doch een verdieping van de bestaande samenwerking met de werven wettigt de verwachting dat in de toekomst een gunstiger resultaat kan worden bereikt.
De in het vorig verslagjaar gesignaleerde onderbezetting in de sektor hoogspanningslijnen is helaas bewaarheid geworden, doch werd deels gekompenseerd door vervangende werkzaamheden. De toename van het personeelsbestand in deze sektoren is reeds gedeeltelijk aangepast aan de gewijzigde omstandigheden.
De geproduceerde omzet is iets achtergebleven bij de oorspronkelijke prognose, doch de verworven opdrachten bewegen zich in stijgende lijn. De werkbezetting in de sektor distributietransformatoren is goed geweest.
De uitbreiding van de produktieruimte alsmede de verbetering van de outillage van de fabriek te Maassluis maken het onder meer mogelijk hoog gekwalificeerde technische opdrachten te aanvaarden buiten de specifieke scheepsbouwsektor. Met name op het gebied van defensiematerieel doen zich goede mogelijkheden voor. De ontwikkelingen op het gebied van bewakings- en besturingssystemen hebben o.a. geresulteerd in een suksesvolle aflevering van elektronische onderwatermeetsystemen ten behoeve van het heien tot 400 m onder de zeespiegel voor het 'Hydroblok'.
Een eerste 150 kV lijn met de door RSV ontwikkelde nieuwe buismast werd met sukses opgeleverd en over nieuwe projekten wordt onderhandeld. In het kader van de ontwikkelingshulp werden een 4-tal hoogspanningsinstallaties voor het Midden-Oosten gekontrakteerd.
De produktie van de distributietransformatoren vertoonde een duidelijk stijgende lijn, hetwelk vooral te danken is aan een groot aantal opdrachten uit het Midden-Oosten, Verre Oosten en Afrika.
Ook voor 1977 wordt een goede werkbezetting van de transformatorenfabriek verwacht en zal de internationale marktpositie verder worden verstevigd.

H.M. Koningin Juliana verlaat het geleide-wapen fregat Hr. Ms. De Ruyter na de overdracht

Divisie machine- en apparatenbouw

Hoewel het investeringsniveau in Nederland en omgeving op het gebied van energievoorzieningsinstallaties, proces-installaties e.d. zich op een laag niveau heeft bevonden, is de orderontvangst van onze divisie machine- en apparatenbouw in 1976, mede door een verhoogde exportinspanning, ruim 20% hoger geweest dan in het jaar daarvoor.
De resultaten van de produktgroep energievoorziening en montage, en de produktgroep proces en milieu waren beide duidelijk positief, waarbij in het bijzonder de resultaten van Thomassen Holland in De Steeg zich in een opwaartse lijn bewegen. De resultaten van de landaktiviteiten stonden echter in hun totaliteit onder druk door aanzienlijke onderbezettingsverliezen bij onze machinefabrieken in Rotterdam en als gevolg van negatieve resultaten van Rotterdam Nuclear. De resultaten van de produktgroep lichte machinebouw waren weliswaar nog negatief, maar bevinden zich als gevolg van de herstrukturering van de sektor radiatorenfabrikage in een duidelijk opwaartse richting en de verwachting voor 1977 is dan ook dat deze produktgroep een positief bedrijfsresultaat zal opleveren.
In de loop van het verslagjaar werd overeenstemming bereikt met de betrokken partijen omtrent de herstrukturering van onze machinefabrieken te Rotterdam. Als gevolg hiervan zullen de onderbezettingsverliezen in deze bedrijfsafdelingen aanzienlijk kunnen worden verminderd in 1977, zodat ook hier een verbetering van de resultaten wordt verwacht.
De vooruitzichten voor Rotterdam Nuclear zijn verbeterd nu begin 1977 met de nederlandse overheid overeenstemming is bereikt inzake deelneming in het aandelenkapitaal en verliesparticipatie. Het bedrijf zal onder de naam RSV Zware Apparatenbouw worden voortgezet.

Energievoorziening en Montage

In 1976 werd een 260 MW ketelinstallatie in bedrijf gesteld en overgedragen aan de opdrachtgever, de PEGUS te Utrecht. Daarnaast werden enige industrieketels en ketelverbouwingen voltooid.
Doordat door de nederlandse elektriciteitsbedrijven geen nieuwe elektriciteitscentrales werden aanbesteed, konden wij op dit gebied geen nieuwe opdrachten verkrijgen.
Wel werden enige opdrachten verkregen voor ombouw van ketels als gevolg van de overgang van het stoken met gas naar olie of steenkool, in verband met het beëindigen van gasleveringskontrakten.
RSV heeft momenteel in uitvoering een 500 MW installatie voor het GEB te Amsterdam en een 600 MW installatie voor de PNEM aan de Amer. Beide installaties worden uitgerust met een door RSV geleverde ketelinstallatie, waarvan voor de laatstgenoemde een kolenketel en voorts in konsortiumverband met Brown Boveri Nederland de turbogeneratorinstallaties.
Op het gebied van ketelinstallaties voor industriële toepassingen en processtoom werden opdrachten verkregen voor geïntegreerde offsite-installaties.
In de toekomst verwacht RSV op dit gebied in binnen- en buitenland redelijk goede mogelijkheden te hebben. Op het gebied van ketel- en turbinereparaties werden opdrachten ontvangen op een vergelijkbaar niveau als in het verleden gebruikelijk was.
In de sektor landmontage werden een aantal modules afgeleverd voor de offshore-industrie en voorts een hooggekwalificeerde montage-opdracht voor een terminal voor vloeibaar aardgas op de Maasvlakte. Tevens werden enige omvangrijke montages op petrochemisch gebied voltooid. Het streven om opdrachten voor montagewerk in het buitenland te krijgen, werd beloond door een grote opdracht voor de montage van een vinylchloride fabriek in Noorwegen. RSV verwacht op dit gebied in de toekomst meer opdrachten te verkrijgen.
Zowel op het gebied van de energievoorziening als ook op het gebied van montagewerk worden de aktiviteiten in toenemende mate op de exportmarkt en in het bijzonder op de ontwikkelingslanden gericht. Voor sommige van deze markten is het aanbieden van financieringen een onontkoombare voorwaarde. Met instemming kan worden gekonstateerd dat er thans meer mogelijkheden zijn om vanuit Nederland financieringen aan te bieden, die redelijk konkurrerend kunnen zijn met die in het buitenland.

Proces en Milieu

De orderontvangst van deze produktgroep heeft in het jaar 1976 vrijwel aan de verwachtingen voldaan, hetgeen op zichzelf een stijging inhoudt ten opzichte van het boekjaar 1975. Tengevolge van het doorwerken van recessieve krachten in de westerse wereld verschuift het aksent van de markt naar de zogenaamde ontwikkelingslanden, met als direkt gevolg ook hier de noodzaak tot het verschaffen van konkurrerende financieringen. Op dit gebied is veel voorbereidend werk verricht in nauwe samenwerking met de regering.
Alhoewel de totale orderontvangst van deze produktgroep bevredigend was, kunnen aanzienlijke verschillen gekonstateerd worden bij de diverse bedrijfseenheden.
Het uitbreidings- en moderniseringsplan bij Thomassen Holland B.V. werd vrijwel geheel

uitgevoerd en is van doorslaggevende betekenis geweest bij het boeken van een aantal belangrijke opdrachten in het Midden-Oosten, alsmede een grote opdracht voor 36 gasturbines, bestemd voor Rusland.
De in het vorige jaarverslag geannonceerde oprichting van een Elliott/Thomassen service organisatie (ETSCO) is dit jaar een feit geworden. Er werden reeds belangrijke opdrachten geboekt.
Tengevolge van het hierboven vermelde kleinere marktaanbod in de westerse wereld en een zware konkurrentie vanuit Japan, is de orderontvangst van de apparatenbouw onbevredigend geweest. Desondanks bleek het mogelijk in de sektor afsluiters een aantal belangrijke opdrachten in het Midden-Oosten te boeken, alsmede een aantal orders voor regeneratoren voor gasturbine-installaties. Deze regeneratoren zijn nieuw ontwikkeld en zijn bestemd om het thermisch rendement te verbeteren. Met het oog op de behoefte tot energiebesparing worden voor dit nieuwe produkt goede toekomstmogelijkheden verwacht.
De orderontvangst bij de gespecialiseerde apparatenbouw lag boven de verwachting. Goede voortgang is gemaakt met de fabrikage van komponenten voor natriumgekoelde kweekreaktoren te Kalkar.
Op het gebied van de behandeling van proceswater en kondensaatreiniging is 1976 een goed jaar geweest. Gekompliceerde en omvangrijke kontrakten konden worden afgesloten in Iran, Joegoslavië, West-Europa e.d.
Verwacht wordt dat in 1977 de positie in het buitenland verder kan worden versterkt.
Een projekt dat in 1976 in samenwerking met bedrijven buiten RSV in studie is genomen betreft een oplossing van de strukturele problemen in dat gedeelte van de sektor apparatenbouw dat in de branche met 'geïntegreerde jobbers' wordt aangeduid. VMF, HBG en RSV zullen meewerken aan een onderzoek naar de problematiek en de feitelijke situatie in deze sektor. Een gedachtenpatroon over deze problematiek is aan de minister van ekonomische zaken aangeboden.

4 stuks 25 MW packaged power units, bestaande uit 4 gasturbine gedreven generatoren, geleverd aan het gouvernement van Qatar

Lichte machinebouw

'Scheldebouw', omvattende de aluminium produkten van Kon. Mij. 'de Schelde', heeft een aantal interessante opdrachten verworven voor de levering van aluminium gevels voor de bouwnijverheid, die goede vooruitzichten bieden voor 1977.
Tegen de verwachtingen in heeft de markt voor de centrale verwarmingsradiatoren zich op een hoger niveau gehandhaafd dan werd aangenomen. De invloed van de renovatie zal hieraan niet vreemd zijn. Mede daardoor en dank zij de doorgevoerde automatisering heeft Veha Grobbendonk dit jaar een positieve bijdrage geleverd aan het bedrijfsresultaat van de produktgroep. Elap Wierden heeft dit jaar de produktie van elektrische radiatoren belangrijk kunnen opvoeren en heeft zodoende een aanzienlijk groter marktaandeel in Nederland verworven, terwijl ook de export is toegenomen.
Mede door de aanschaffing van een volautomatische lakstraat is de kwaliteit van de produkten verder opgevoerd. Het prijsniveau op deze markt is echter voor verbetering vatbaar.
De toepassingsmogelijkheden voor het door Pannevis ontwikkelde en vervaardigde vakuümbandfilter zijn verder verbreed en de omzet in filters blijft zich gunstig ontwikkelen.
In de sektor riool- en pompgemalen is een teruggang in de omzet te konstateren. Een zekere verzadiging van de markt is hiervan de oorzaak.
Machinefabriek 'Breda' heeft het assortiment van haar verpakkingsmachines verder uitgebreid. Nadat in de 1e helft van het jaar een gunstige omzet werd bereikt, is deze in het 2e halfjaar wat teruggelopen.
In de sektor 'personen- en goederenvervoer', waarin Machinefabriek 'Breda' en J. de Reus B.V. nauw samenwerken, is met name de verkoop van de liften, de monoliften en de Vertivator, bestemd voor minder-validen, suksesvol geweest. In de scandinavische landen wordt aan genoemde groep veel aandacht besteed, waarvoor dan ook de speciale uitvoering van de Vertivator met extra veiligheidsmogelijkheden werd ontwikkeld. Voor de metro in Brussel werd een interessante opdracht voor levering van roltrappen verworven.
Met betrekking tot de koeltechniek kan worden vermeld dat Landaal-Schelde B.V. de opdracht heeft ontvangen voor de koelinstallaties van de nieuw te bouwen 400 m ijsbaan te Haarlem.
Aan de mogelijkheden voor gebruik van alternatieve energie voor verwarmingsdoeleinden wordt

veel aandacht besteed met name aan de toepassing van warmtepompen.
De verwachting voor 1977 van de produktgroep lichte machinebouw is dat de totale bedrijfsresultaten zich verder in positieve zin zullen ontwikkelen.

Algemene werktuigbouw

De koncentratie van de gieterijen Boddaert, 'de Schelde' en De Rotterdamsche Droogdok Mij. is gedurende 1976 gerealiseerd. Op het industrieterrein te Middelburg is een nieuwe gieterij gebouwd, waarbij grote aandacht is besteed aan produktiviteitsverbeterende organisatie en outillage, gepaard gaande met een grote verbetering van arbeidsomstandigheden. Aan externe milieu-aspekten is hoge prioriteit gegeven.
De nieuwe gieterij werkt onder de naam RSV-Gieterij Middelburg B.V. De strukturele problematiek in de nederlandse gieterijen alsmede de konjunkturele neergang in de scheepsbouw zullen ook voor de nieuwe opzet de nodige problemen geven ten aanzien van de werkbezetting voor de komende jaren.
De reeds in 1975 genoemde plannen voor herstrukturering van de machinefabrieken WF & RDM hebben na intensief overleg begin oktober 1976 hun beslag gekregen. Met de uitvoering hiervan is sinds die datum een aanvang gemaakt. Gekozen is voor een koncentratie van beide machinefabrieken in de machinefabriek RDM, waarbij de kundigheden en ervaring van zowel WF als RDM zullen worden ingebracht, zodat een 'hoogwaardige machinefabriek' ontstaat, die binnen de toekomstige marktverwachtingen een zo groot mogelijke slagvaardigheid bezit.

De nieuwe RSV gieterij te Middelburg

Kernenergie

Twee gebeurtenissen hebben de gang van zaken op het gebied van de kernenergie voor RSV in negatieve zin bepaald.
Allereerst was daar, zoals reeds in het vorige jaarverslag vermeld, het besluit van het kabinet in januari 1976 om de beslissing over de bouw van kernenergiecentrales in Nederland uit te stellen en over te laten aan het volgende kabinet.
Later in het jaar had het uitblijven van een beslissing van het kabinet ten aanzien van de benodigde kredietverzekering voor een exportorder voor kerncentrales voor Zuid-Afrika tot gevolg dat deze opdracht voor de nederlandse industrie verloren ging. Voor deze laatste kerncentrales had RSV aangeboden tezamen met General Electric en Brown Boveri. Inmiddels is de opdracht geplaatst bij de franse onderneming Framatome.
Als gevolg van bovenstaande deed zich bij Rotterdam Nuclear een teruggang van de orderontvangst en een verlaging van de bedrijfsbezetting voor. In verband daarmee werd overleg gevoerd met de nederlandse overheid om te komen tot verliesparticipatie. Zoals reeds vermeld, leidde dit overleg begin 1977 tot overeenstemming.
Gedurende het verslagjaar werd een reaktorvat van 653 ton, een hoogte van 22 m en een diameter van 6 m afgeleverd. Dit vat is het grootste dat ooit door Rotterdam Nuclear werd gemaakt.
Bij het engineering en contracting bureau NUCON vormt de opdracht voor de 900 MW Leibstadt kerncentrale te Zwitserland nog steeds de hoofdmoot van de werkzaamheden. Hoewel dit projekt vertraagd is en er vele wijzigingen zijn, heeft dit projekt in technisch en financieel opzicht een positief verloop.
De deelname via Neratoom in het bouwen van de snelle kweekreaktor te Kalkar en verder ontwikkelingswerk op het gebied van komponenten voor natriumgekoelde kweekreaktoren verloopt naar wens, des te meer daar de overheid in de loop van het verslagjaar gelden ter beschikking heeft gesteld voor de instandhouding van de kennis op dit gebied.

Organisatie

Raad van Commissarissen

Tijdens de algemene vergadering van aandeelhouders op 26 april 1976 trad mr. J. C. S. Nijenbandring de Boer af als lid van de raad van commissarissen in verband met het bereiken van de gestelde leeftijdsgrens.
Als zijn opvolger werd ir. L. M. Kretzers benoemd.
De heer Nijenbandring de Boer was vanaf de vorming van Rijn-Schelde Machinefabrieken en Scheepswerven N.V. in 1966 commissaris. Zijn specifieke kennis en gedegen adviezen zijn voor de onderneming van groot belang geweest, met name ook bij de vele fusies die sinds zijn benoeming hebben plaatsgevonden.

Raad van Bestuur

In het verslagjaar hebben de heren ir. J. Bout en D. Teschmacher de wens te kennen gegeven om in overeenstemming met de bepalingen van hun arbeidsovereenkomst vervroegd met pensioen te gaan. De raad van commissarissen willigde dit verzoek in en wel met ingang van 1 januari 1977.
De heren Bout en Teschmacher werden in 1968 respektievelijk in 1972 benoemd tot lid van de raad van bestuur en traden sinds 1973 op als vice-presidenten van deze raad.
Beide heren hebben bijzonder grote verdiensten gehad voor RSV. Hun grote kennis en ervaring en energieke toewijding gedurende een lange reeks van jaren hebben ten zeerste bijgedragen aan de totstandkoming en ontwikkeling van RSV in haar huidige omvang. De vennootschap is hen veel dank verschuldigd.
Vanaf 1 januari 1977 treedt de heer A. Rijke op als plaatsvervanger van de president van de raad van bestuur.

Organisatie

Mede als gevolg van de gewijzigde samenstelling van de raad van bestuur is besloten om met ingang van 1 januari 1977 een hergroepering en herindeling van divisies, voorheen gesplitst in 4 divisies en 8 produktgroepen, in te voeren.
De bedoeling is, dat de raad van bestuur zich hierdoor meer kan koncentreren op het beleid en op het entameren van grote projekten. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het beleid zal bij de leiding van de 11 divisies berusten.
Elke divisie zal zich primair richten op de markt en op de resultaten van de divisie. De bedrijfsdirekties zullen verantwoordelijk zijn voor het kostenaspekt en de koördinatie op de lokatie.
Medio 1976 werd besloten om de twee grote komputercentra van RSV, te weten die van Wilton-Fijenoord en Verolme Verenigde Scheepswerven, samen te voegen tot één komputercentrum: RSV Data B.V. De nieuwe organisatie is inmiddels volledig operationeel geworden. Met het onderzoek naar de overige komputercentra is een begin gemaakt.
In de sektor landmontage zal naar verwachting het samenwerkingsverband tussen de betrokken bedrijven RSV Montagebedrijf, Verolme Machinefabriek IJsselmonde en Wester Pijpleidingen in 1977 verder verstevigd worden.
Het beraad en de besprekingen over de herstrukturingsplannen voor de divisie scheepsbouw van RSV werden in 1976 voortgezet. Deze plannen voorzagen in een inkrimping van de produktiekapaciteit met 30%. Na intensief overleg met de sociale partners was RSV medio 1976 gereed om met deze herstrukturering een begin te maken.
In de loop van 1976 is deze materie nauw gaan samenhangen met de resultaten van de Beleidskommissie Scheepsbouw. Deze kommissie werd ingesteld om voor de strukturele problematiek van de nederlandse scheepsbouw een plan uit te werken.
Begin 1977 heeft de Beleidskommissie Scheepsbouw haar nationaal plan ter oplossing van de problematiek in de nederlandse scheepsbouw uitgebracht.
In dit verband is tegelijkertijd de in 1975 met de vakverenigingen afgesloten Overeenkomst Sociale Begeleiding Herstrukturering inhoudelijk ter diskussie gesteld bij de vakverenigingen.
Met het samenvoegen van de gieterijen van Boddaert, 'de Schelde' en De Rotterdamsche Droogdok Maatschappij in een nieuwe gieterij te Middelburg werd voortgang gemaakt.
De volledige ingebruikstelling van de nieuwe gieterij heeft rond de jaarwisseling plaatsgevonden.
In het kader van de NEHEM is een verdere herstrukturering van de gieterijen in Nederland in studie genomen. Deze studie wordt naar verwachting in 1977 afgerond. Inzake studies over een mogelijke reorganisatie en bundeling van staf- en hulpdiensten van Wilton-Fijenoord en De Rotterdamsche Droogdok Maatschappij is in 1976 voortgang gemaakt. De verwachting is dat ook deze studies begin 1977 gereed zullen komen.
De studie en reorganisatieplannen voor de sektor algemene werktuigbouw van Wilton-Fijenoord en De Rotterdamsche Droogdok Maatschappij hebben in 1976 geleid tot het besluit om in deze sektor tot koncentratie over te gaan. Beoogd wordt vorm te geven aan één gekombineerde machinefabriek, gevestigd bij De Rotterdamsche Droogdok Maatschappij. Deze herstrukturering brengt met zich mee een noodzakelijke inkrimping van de gezamenlijke kapaciteit van de machinefabrieken

van De Rotterdamsche Droogdok Maatschappij en Wilton-Fijenoord met ongeveer de helft. Alvorens tot uitvoering werd besloten, is intensief overleg gepleegd met de centrale ondernemingsraad en de vakverenigingen over de sociale problematiek van dit projekt. In oktober 1976 is met de uitvoering een begin gemaakt. Vanaf 1 januari 1977 is de machinefabriek in haar nieuwe vorm gaan draaien. Het is de bedoeling om dit projekt medio 1977 zoveel mogelijk af te ronden.

Kraanspil voor kraanschip op een draaibank

Personeel

Het sociale element heeft in het maatschappelijk gebeuren en in het bedrijfsleven steeds meer betekenis gekregen. Juist in deze tijd van ekonomische recessie moet het sociaal beleid een essentieel en geïntegreerd bestanddeel blijven vormen van het totale bedrijfsbeleid. In het sociaal verslag over 1976 zal een algemene indruk worden gegeven van dat gevoerde beleid binnen RSV en worden wegen aangegeven om doelgericht te werken.

Overleg

Binnen RSV heeft de centrale ondernemingsraad een eigen plaats gekregen.
Een terugblik op de aktiviteiten in 1976 toont aan dat de centrale ondernemingsraad van RSV op grote schaal gekonfronteerd werd met herstruktureringen, die op het punt stonden uitgevoerd te worden.
Ondermeer heeft deze raad, gesteund door de lokale ondernemingsraden, een positieve bijdrage geleverd tot besluitvorming door de raad van bestuur inzake de koncentratie van de machinefabrieken van WF en RDM en de samenwerking in de sektor landmontage.
Het overleg met de vakverenigingen was nuttig en verliep veelal synchroon aan het overleg in de centrale ondernemingsraad.
Met het oog hierop is in het verslagjaar extra aandacht besteed aan het relatiepatroon tussen de raad van bestuur en haar overlegpartners t.w. de centrale ondernemingsraad en de vakverenigingen. Een volgens een vast plan en een doelgericht funktioneren van het overleg werd daarbij nagestreefd.
Door de centrale ondernemingsraad is wederom een driedaagse konferentie gehouden. Deze stond in het teken van strukturele problemen, waarmee RSV, en de nederlandse metaalindustrie in het algemeen, te maken hebben.
Uitgaande van dit konkrete gegeven werd diepgaand gediskussieerd over onderwerpen zoals de vrije ondernemingsgewijze produktie, bedrijfstaksgewijze industriepolitiek etc.
Naast de herstruktureringsproblematiek werd in de centrale ondernemingsraad veel aandacht besteed aan een groot aantal vraagstukken zoals kernenergie, innovatie, efficiency, organisatorische wijzigingen, financiële resultaten van RSV, personeelsverzekeringen, inlenen van personeel etc.

Personeelsvoorziening

Het jaar 1976 heeft zich vanwege de ekonomische situatie gekenmerkt door een voortzetting van het beleid ten aanzien van de personeelsvoorziening, waarmede reeds in 1975 was begonnen. Was er in 1975 reeds sprake van een zekere terughoudendheid met het aantrekken van nieuw personeel, in 1976 heeft een en ander geresulteerd in een personeelsstop voor funkties in de indirekte produktieve sfeer en een voorzichtig aannamebeleid voor funkties in de direkt produktieve sfeer.
Voorts werd in 1976 overgegaan tot het in fasen niet verlengen van kontrakten van ingeleend nederlands en buitenlands personeel. Het beleid was gebaseerd op een centraal gekoördineerde personeelsplanning.
Het resultaat van dit beleid is dat het aantal personeelsleden is teruggelopen van 32.547 aan het begin van het jaar tot 30.581 aan het eind van 1976. Hiervan werkten op de buitenlandse RSV-bedrijven 5.211 werknemers (was 5.726).
Eind 1976 bedroeg het aantal werknemers in dienst van de nederlandse RSV-bedrijven 25.370 (was 26.821). Daarvan waren 3.030 buitenlandse werknemers op gebruikelijke nederlandse voorwaarden in dienst van nederlandse RSV-bedrijven (was 3.223).
Als gevolg van het beperkt verlengen van kontrakten van ingeleend personeel is het aantal werknemers op kontraktbasis bij RSV-bedrijven werkzaam teruggelopen tot cirka 2.100 (begin 1976 cirka 3.100).
In het verslagjaar is zeer veel aandacht besteed aan het bemiddelen van personeel binnen RSV. In een aantal gevallen leidde dit tot sukses.
In 1976 is over de opleidingsproblematiek binnen RSV een studie aangevangen, welke begin 1977 nagenoeg kon worden afgerond. Zowel ten aanzien van de bedrijfsscholen, de om-, her- en bijscholing als de kaderopleidingen zal aan de resultaten van deze studie in het komend jaar uitvoering gegeven worden.
Omscholing zal bij de komende omvangrijke herstruktureringen een grote rol gaan spelen. Ook zal het kader op korte termijn voorbereid dienen te worden op zijn leidinggevende taak met het oog op komende herstruktureringen.
Inzake de bedrijfsscholen heeft landelijk de ontwikkeling naar loskoppeling van de leer- en arbeidsovereenkomst in de belangstelling gestaan.
In het verslagjaar hebben zich 372 jongeren aangemeld bij de RSV-bedrijfsscholen, tegen 431 in het voorgaande jaar.

Arbeidsvoorwaarden

Op grond van de CAO-Grootmetaal werden per 1 januari 1976 de salarissen verhoogd met 4,53% als kompensatie voor de gestegen prijzen. De loonmaatregel van de regering stond geen verbetering van arbeidsvoorwaarden toe. Volgens het arbeidsvoorwaardenbesluit van de regering voor de 2e helft van 1976 werd met ingang van 1 juli 1976 een toeslag betaald van ƒ 30,– per maand. In november of december 1976 werd een bedrag van ƒ 60,– uitgekeerd op grond van een regeringsbesluit. Inzake de uniformering van arbeidsvoorwaarden binnen RSV werden in 1976 verdere stappen gezet. De bestaande regeling, welke voorziet in voorwaarden en vergoedingen ingeval van het tijdelijk uitlenen van werknemers aan een ander RSV-bedrijf, werd gewijzigd en van toepassing verklaard voor geheel RSV.
Op het gebied van de werk- en funktieklassifikatie voor het CAO-personeel en ten aanzien van het beleid voor het personeel boven het CAO-gebied werden studies opgezet. Deze studies werden steeds getoetst aan de landelijke ontwikkelingen. Beide gekompliceerde onderwerpen zijn nog in een voorbereidend stadium en zullen eerst over enkele jaren tot resultaten kunnen leiden. In verband met de te verwachten resultaten van RSV over 1976 werd overeenkomstig de bepalingen van de Bonusregeling RSV in december 1976 een bonus van 5% uitgekeerd.
Aan salarissen, sociale lasten en overige personeelskosten betaalde RSV in 1976 ƒ 1.095 miljoen.

Algemeen

De raad van bestuur dankt het personeel en zijn vertegenwoordigers voor hun bijdrage tot een goede gang van zaken in 1976.

Rotterdam, 22 maart 1977

De raad van bestuur

Indeling bedrijven naar divisies

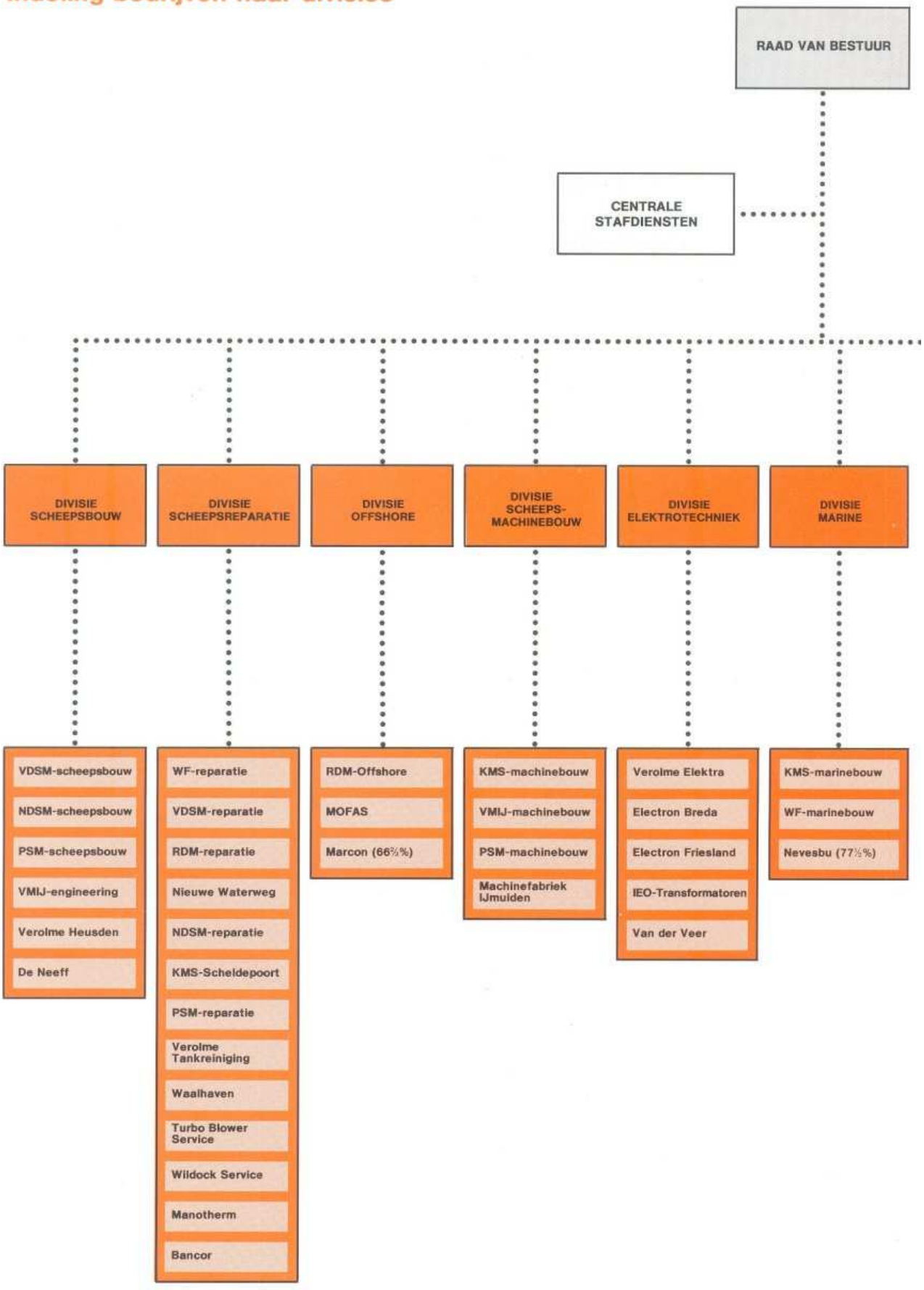

Het overzicht vermeldt de belangrijkste bedrijven en deelnemingen van RSV.
Tenzij anders aangegeven betreft het 100% deelnemingen.

Verklaring van afkortingen:

RDM	=	De Rotterdamsche Droogdok Mij.
KMS	=	Koninklijke Mij. 'de Schelde'
MFB	=	Machinefabriek 'Breda' v/h Backer & Rueb
WF	=	Dok- en Werf- Mij. Wilton-Fijenoord
PSM	=	Machinefabriek en Scheepswerf van P. Smit Jr.
VDSM	=	Verolme Dok- en Scheepsbouw Mij.
NDSM	=	Nederlandsche Dok en Scheepsbouw Mij.
VMIJ	=	Verolme Machinefabriek IJsselmonde

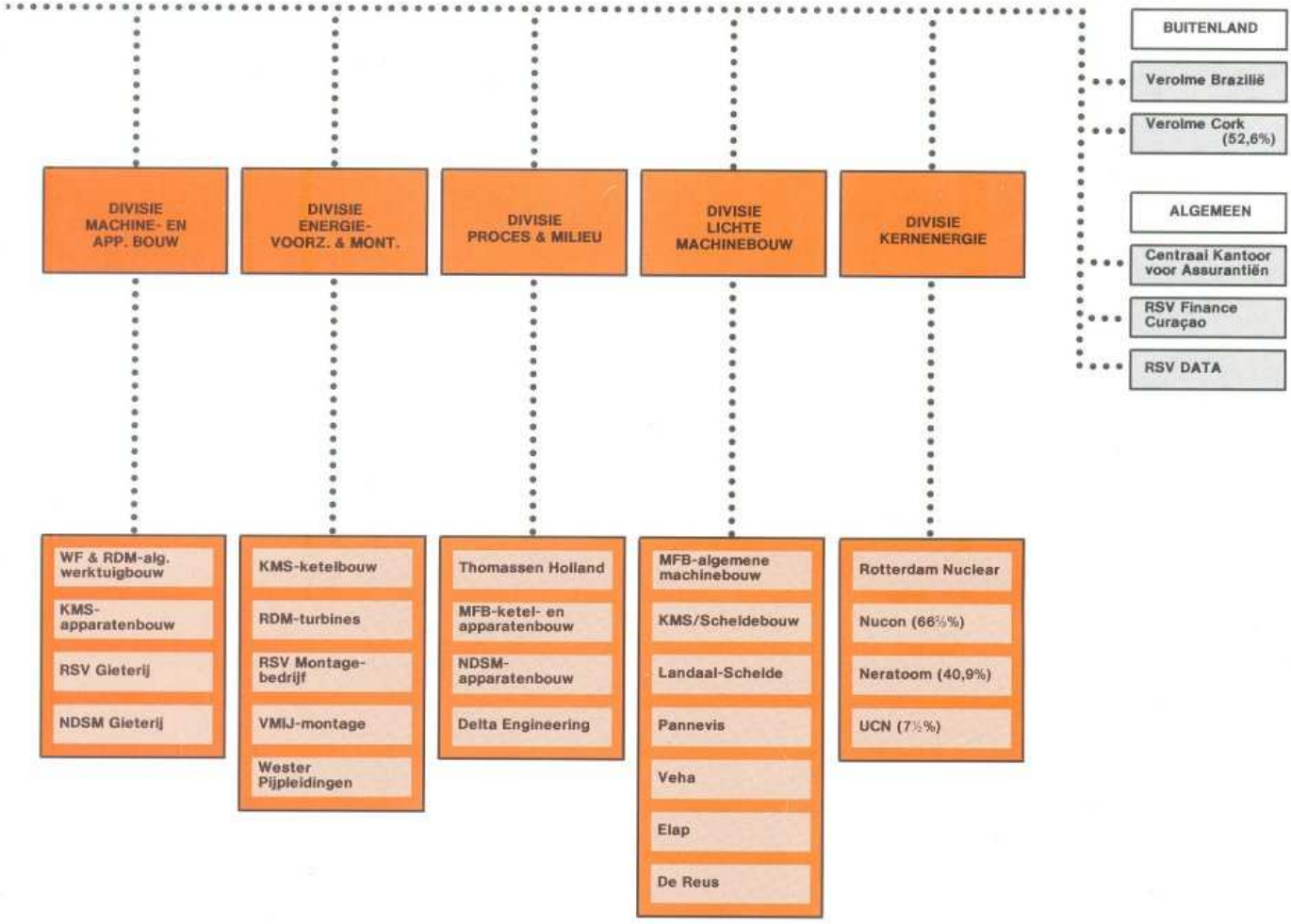

Gekonsolideerd vermogensoverzicht

(× ƒ 1.000)	31 december 1976		31 december 1975	
Duurzame produktiemiddelen	**719.332**		733.580	
Deelnemingen	**79.564**		66.346	
Vorderingen op lange termijn	**102.570**		160.738	
Vastgelegde middelen		**901.466**		960.664
Schepen in voorraad		**—**		95.085
Voorraden	**107.156**		140.183	
Werken onder handen voor derden	**1.622.575**		1.746.303	
Vorderingen op korte termijn	**890.280**		806.302	
Liquide middelen	**219.131**		176.046	
Vlottende middelen		**2.839.142**		2.868.834
Totaal aktiva		**3.740.608**		3.924.583
Eigen vermogen				
Geplaatst aandelenkapitaal	**105.283**		105.283	
Agioreserve	**78.367**		78.367	
Algemene reserve	**258.742**		322.862	
Struktuurreserve	**15.000**		15.000	
		457.392		521.512
Minderheidsbelang van derden in gekonsolideerde deelnemingen	**12.072**		10.635	
Voorzieningen	**75.902**		178.751	
Schulden op lange termijn	**400.303**		582.983	
		488.277		772.369
Termijnen op werken onder handen voor derden		**1.843.280**		1.859.221
Schulden op korte termijn		**951.659**		752.530
Dividend		**—**		18.951
Totaal passiva		**3.740.608**		3.924.583

Gekonsolideerd resultatenoverzicht

(× f 1.000)

		1976		1975
Geproduceerde omzet		**2.688.636**		3.132.966
Lonen, salarissen en overige personeelskosten	**1.094.557**		1.075.101	
Overige produktiekosten	**1.548.365**		1.872.158	
Afschrijvingen	**87.727**		89.433	
		2.730.649		3.036.692
Bedrijfsresultaat		**-/- 42.013**		96.274
Diverse baten en lasten				
Ontvangen intrest	**36.641**		37.197	
Betaalde intrest	**-/- 57.587**		-/- 39.992	
Resultaat van niet gekonsolideerde deelnemingen	**-/- 6.002**		2.519	
Incidentele baten	**—**		9.158	
Incidentele lasten	**-/- 4.190**		-/- 18.471	
		-/- 31.138		-/- 9.589
Verlies (1975: winst) vóór belastingen		**verlies 73.151**		winst 86.685
Belasting naar het resultaat		**+ 39.659**		-/- 34.700
		33.492		51.985
Aandeel van derden in de resultaten van gekonsolideerde deelnemingen		**560**		1.680
Verlies (1975: winst)		**verlies 34.052**		winst 50.305
Reorganisatiekosten na belasting		**30.068**		
		64.120		

Rotterdam, 22 maart 1977

Toelichting op het gekonsolideerd vermogensoverzicht en het gekonsolideerd resultatenoverzicht

Algemeen

Voor de gehanteerde waarderingsgrondslagen wordt verwezen naar blz. 35. Voor zover niet anders aangegeven luiden alle bedragen in ƒ 1.000. Een lijst met namen en zetels van de vennootschappen, waarin RSV rechtstreeks of middellijk voor meer dan 50% van het geplaatste kapitaal deelneemt, is ten kantore van het Handelsregister te Rotterdam gedeponeerd.
Het in 1976 door RSV geleden verlies, alsmede de vorming van een voorziening voor reorganisatiekosten heeft tot gevolg dat voor de fiskale eenheid in Nederland een aanzienlijk verlies zal gaan ontstaan. De verwachting bestaat, dat dit verlies binnen de fiskale kompensatietermijn tot ten minste het bedrag van de schuld, welke binnen de fiskale eenheid bestaat uit hoofde van latente belastingverplichtingen, zal kunnen worden gekompenseerd.

Op grond van deze overweging is ultimo 1976 aan de bestaande voorziening voor latente belastingverplichtingen ƒ 65,5 miljoen onttrokken; van genoemd bedrag is ƒ 44 miljoen als bate ten gunste van het resultaat over 1976 gebracht, terwijl ƒ 21,5 miljoen in mindering komt op de toevoeging aan de voorziening voor reorganisatiekosten.
Voor de herstruktureringsproblemen, waarmede RSV wordt gekonfronteerd en welke hun oplossing moeten krijgen vooral gedurende 1977, is ultimo 1976 onder 'Schulden op korte termijn' een bedrag van ƒ 100 miljoen opgenomen. Genoemd bedrag is als volgt tot stand gekomen:

(× ƒ 1 miljoen)	
Reeds aanwezige voorziening ultimo 1975	30,0
Uit enkele niet meer voor hun doel benodigde voorzieningen kwam beschikbaar	18,4
Aanvulling ten laste van het resultaat 1976 (Op deze aanvulling komt in mindering de hiervoren besproken vrijval uit de voorziening voor latente belastingverplichtingen ad ƒ 21,5 miljoen, zodat per saldo ƒ 30,1 miljoen als netto toevoeging resulteert.)	51,6
	100,0

Met de schepen, welke tot begin 1977 zijn gekontracteerd, is de scheepsbouwkapaciteit voor 1977

	Aanschaffingswaarde					Boekwaarde	
	vóór 1962	1962 t/m 1966	1967 t/m 1971	1972 t/m 1976	Totaal	31/12 1976	31/12 1975
Gebouwen	158.706	36.087	79.123	107.386	381.302	161.883	157.911
Hellingen	39.009	14.151	24.390	12.578	90.128	34.331	36.835
Droogdokken	141.283	77.938	92.024	1.803	313.048	101.991	114.998
Havenwerken	45.563	10.960	8.670	20.776	85.969	19.448	7.364
Machines, werktuigen en vaste inrichtingen	295.978	101.150	188.573	257.304	843.005	220.301	206.859
Gereedschappen, meubilair en overige inventaris	–	–	–	27.898	27.898	–	–
Vaar- en voertuigen	11.650	7.394	16.707	22.381	58.132	10.518	14.250
Woningen	36.800	10.383	8.699	5.927	61.809	38.426	40.638
Niet bedrijfsgebonden aktiva	–	–	–	4.369	4.369	2.499	1.970
Totaal	728.989	258.063	418.186	460.422	1.865.660	589.397	580.825
In procenten	39,1	13,8	22,4	24,7	100,0		
Afschrijvingen	689.024	203.321	249.152	134.766	1.276.263		
Boekwaarde	39.965	54.742	169.034	325.656	589.397	589.397	580.825
Terreinen						33.909	33.952
Nog niet voltooide investeringen						96.026	118.803
Balanswaarde duurzame produktiemiddelen						719.332	733.580

goeddeels en voor 1978 ten dele bezet.
Boven de aanzienlijke voorziening voor verliezen op deze schepen, is ten laste van het resultaat 1976 een voorziening gevormd voor het te verwachten verlies van de in 1977 nog te bezetten resterende kapaciteit van de divisie Scheepsbouw. Bij de vorming van laatstgenoemde voorziening is reeds verondersteld, dat de Staat een belangrijke bijdrage in dit verlies zal verstrekken.
Als uitvloeisel van de besluiten van de Commissie II zal de Verolme Scheepswerf Alblasserdam (VSA) aan Van der Giessen-de Noord worden overgedragen. In afwachting van de definitieve effektuering is VSA niet meegekonsolideerd, doch tegen de intrinsieke waarde per 1 januari 1976 onder 'Deelnemingen' opgenomen. Ook de buitenlandse dochtervennootschap Atlantic Bulkoil Corporation (ABC), welke vennootschap een door RSV gebouwde VLCC (318.000 ton) exploiteert, is niet meegekonsolideerd, doch komt eveneens onder 'Deelnemingen' voor.

Duurzame produktiemiddelen

De samenstelling van de balanswaarde, alsmede de leeftijdsopbouw (exclusief terreinen en nog niet voltooide investeringen) ultimo 1976 is weergegeven op bladzijde 26 van dit verslag.

De belangrijkste afschrijvingspercentages zijn:

Gebouwen, hellingen, droogdokken	5 %
Havenwerken, machines, werktuigen, etc.	12½%
Gereedschappen	100 %
Voertuigen	30 %
Woningen	2 %

De verzekerde waarde van de duurzame produktiemiddelen (exclusief gegraven dokken, terreinen, hellingen en havenwerken) beloopt ƒ 2,8 miljard. De oppervlakte van bedrijfsterreinen in eigendom is cirka 400 ha en in erfpacht of langdurige huur cirka 300 ha (exclusief VERB).

Mutaties in 1976:

Boekwaarde per 31 december 1975		733.580
Investeringen		86.111
Afneming door dekonsolidatie van Verolme Scheepswerf Alblasserdam	-/-	7.686
Afschrijvingen	-/-	87.727
Overige mutaties, waaronder verkopen	-/-	4.946
Boekwaarde per 31 december 1976		719.332

Deelnemingen

	1976	1975
Deelnemingen in het vermogen	82.747	64.177
Vorderingen op en schulden aan deelnemingen	-/- 3.183	2.169
	79.564	66.346

De belangrijkste deelnemingen zijn:

Lisnave Estaleiros Navais de Lisboa S.à.r.l., Lissabon	19,7%
N.V. Curaçaose Dok Maatschappij, Willemstad	25,1%
Comprimo B.V., Amsterdam	21,7%
Nordische Reederei Gesellschaft Jacob mbH & Co., Flensburg	29,1%
Verolme Scheepswerf Alblasserdam B.V., Alblasserdam	100 %
Atlantic Bulkoil Corporation, Monrovia	100 %
RSHV Maasrix Holding B.V., Rotterdam	47 %
RSHV Schelderix Holding B.V., Rotterdam	47 %
RSHV Shipping Beheer B.V., Rotterdam	47 %

Mutaties in 1976:

Boekwaarde per 31 december 1975		66.346
Aankopen		15.637
Toeneming door dekonsolidatie van voornamelijk Verolme Scheepswerf Alblasserdam B.V. en Atlantic Bulkoil Corporation		16.753
Aandeel in resultaten (minus ontvangen dividenden ad 1.582)	-/-	184
Overige mutaties (afschrijvingen, opgenomen leningen en koersverschillen)	-/-	18.988
Boekwaarde per 31 december 1976		79.564

Onder 'Voorzieningen' is een bedrag van ƒ 9,3 miljoen opgenomen in verband met risiko's in buitenlandse deelnemingen.

Vorderingen op lange termijn

	1976	1975
Restant hoofdsom (na aftrek van voorzieningen)	128.962	193.729
minus: In het volgende jaar vervallende aflossingen	26.392	32.991
	102.570	160.738

Van de restant hoofdsom is tot een bedrag van circa ƒ 40 miljoen hypothecaire zekerheid verkregen; voor het merendeel der overige vorderingen zijn gelijkwaardige zekerheden ontvangen.

Schepen in voorraad

In het afgelopen jaar zijn twee VLCC's in een joint-venture gebracht, waarin voor 47% wordt deelgenomen. De derde VLCC is ondergebracht in de 100% dochtervennootschap Atlantic Bulkoil Corporation.

Voorraden

	1976	1975
Grond- en hulpstoffen	91.608	111.909
Halffabrikaten en gereed produkt	15.548	28.274
	107.156	140.183

Werken onder handen voor derden

De totale waarde van de opdrachten in portefeuille bedroeg – afgezien van reparatie-opdrachten – ultimo 1976 cirka ƒ 6,1 miljard, van welk bedrag ƒ 1,5 miljard betrekking heeft op VERB. Per 31 december 1976 was reeds cirka ƒ 1,6 miljard uitgegeven, zodat ter verwerking cirka ƒ 4,5 miljard resteert. Ultimo 1976 waren termijnen gedeklareerd tot een bedrag van cirka ƒ 1,8 miljard.

Vorderingen op korte termijn

	1976	1975
Handelsdebiteuren (inclusief vorderingen inzake voorfinanciering)	755.648	708.484
Vooruitbetaalde kosten	7.146	4.242
Door hypotheek gedekte vorderingen	2.204	2.158
Aflossingen op vorderingen op lange termijn	26.392	32.991
Overige vorderingen	98.890	58.427
	890.280	806.302

Liquide middelen

Beleggingen op korte termijn	159.351	118.628
Kas, bankiers, giro	52.731	50.099
Effekten	7.049	7.319
	219.131	176.046

Van de effekten zijn obligaties met een beurswaarde van ƒ 4.241.000 in onderpand gegeven.

Geplaatst aandelenkapitaal

Maatschappelijk kapitaal:

Prioriteitsaandeel	ƒ 100
Gewone aandelen	ƒ 159.999.900
Preferente aandelen	ƒ 90.000.000
	ƒ 250.000.000

Het geplaatste kapitaal ad ƒ 105.283.000 bestaat, naast het prioriteitsaandeel, uit gewone aandelen. Het prioriteitsaandeel is in handen van de Stichting Prioriteit Rijn-Schelde-Verolme. Het bestuur van deze Stichting wordt gevormd door de leden van de raad van commissarissen en de raad van bestuur van de vennootschap.

Agioreserve

De agioreserve, die onveranderd ƒ 78.367.000 bedraagt, is als belastingvrij in de zin van de Wet op de Inkomstenbelasting aan te merken.

Algemene reserve

Stand per 31 december 1975	322.862
Verlies 1976	64.120
Stand per 31 december 1976	258.742

In de algemene reserve is begrepen aan ingehouden winst sedert de oprichting van de vennootschap ƒ 89.992.000.

Struktuurreserve

Deze uit de netto winst over 1975 gevormde reserve is bestemd voor toekomstige extra afschrijvingen op duurzame produktiemiddelen, welke in verband met een door te voeren afslanking van de RSV-organisatie mogelijk buiten gebruik dienen te worden gesteld.

Minderheidsbelang van derden in gekonsolideerde deelnemingen

Het minderheidsbelang van derden in gekonsolideerde deelnemingen is gewaardeerd op intrinsieke waarde.

Voorzieningen

	1976	1975
Reorganisatievoorziening	–	30.000
Latente belastingverplichtingen	2.511	69.000
Voorzieningen met betrekking tot bepaalde aktiva	9.351	14.493
Kostenegalisatievoorzieningen	18.593	19.281
Assurantie eigen risiko	22.207	22.605
Voorziening voor pensioenlasten	6.000	8.500
Overige voorzieningen	17.240	14.872
	75.902	178.751

Bij het Bedrijfspensioenfonds voor de Metaalindustrie bestaan belangrijke backserviceverplichtingen, welke door middel van inhaalpremie zullen moeten worden betaald. Een deel van de hierdoor te verwachten extra premiedruk is gereserveerd in de voorziening voor pensioenlasten.

Schulden op lange termijn

a. Onderhandse leningen	92.763	157.145
b. Hypothecaire leningen	280.858	400.615
c. Obligatielening	37.814	37.814
d. Pensioenverplichtingen	11.882	12.808
Restant hoofdsom	423.317	608.382
minus: In het volgende jaar vervallende aflossingen	23.014	25.399
	400.303	582.983

ad. a. Onderhanse leningen:	Resterende looptijd	Rente-percentage	Hoofdsom 31 december 1976
Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal	9 jaar	6¾%	9.087
Institutionele beleggers	9 jaar	6¾%	29.769
Nationale Nederlanden N.V.	9 jaar	6¾%	4.846
Nationale Bank voor Middellang Krediet N.V.	8 jaar	7⅛%	9.000
Nationale Bank voor Middellang Krediet N.V. en Algemene Bank Nederland N.V	7 jaar	1½% boven Libor*	20.095
BNS International N.V. (Nova Scotia)	4 jaar	1½% boven Libor*	8.600
Institutionele beleggers	3 jaar	5¼%	1.350
Diversen			10.016
			92.763

De vennootschap heeft zich, in verband met onderhandse leningen tot een bedrag van cirka ƒ 10 miljoen verbonden bepaalde onroerende goederen niet te bezwaren.

ad b. Hypothecaire leningen:			
Institutionele beleggers	14 jaar	9⅝%	100.000
Institutionele beleggers	12 jaar	7¼%	7.138
Nationale Bank voor Middellang Krediet N.V. en Algemene Bank Nederland N.V.	9 jaar	9½%	10.000
Westland-Utrecht Hypotheekbank N.V.	9 jaar	9⅝%	8.288
Nationale Bank voor Middellang Krediet N.V. en Algemene Bank Nederland N.V.	8 jaar	8½%	80.000
Nationale Bank voor Middellang Krediet N.V.	4 jaar	7⅛%	4.375
Stichting Pensioenfonds Philips	3 jaar	7⅜%	3.927
Nationale Bank voor Middellang Krediet N.V. en Algemene Bank Nederland N.V.	2 jaar	9¼%	15.000
Nationale Investeringsbank N.V.	2 jaar	6⅜%	1.600
Nationale Bank voor Middellang Krediet N.V. en Algemene Bank Nederland N.V.	1 jaar	9½%	15.000
Foir Teoranta, Ierland	–	renteloos	6.064
Diverse hypotheken op woningen in Noord-Holland	–	6½-9%	7.885
Diversen			21.581
			280.858

ad c. Obligatielening:			
Obligatielening 1969	23 jaar	7⅛	37.814

* London inter bank offered rate

Zekerheidsstelling tegenover de Trustee inzake obligatielening 1969:
De vennootschap heeft zich verplicht geen aandelen in vennootschappen, waarvan zij bij het aangaan van de lening meer dan 90% van het geplaatste aandelenkapitaal rechtstreeks in eigendom had, te vervreemden.

ad d. Pensioenverplichtingen:

De verplichtingen inzake pensioenen van de in Nederland gevestigde vennootschappen zijn ondergebracht bij het Bedrijfspensioenfonds voor de Metaalindustrie en bij afzonderlijke stichtingen en verzekeringsmaatschappijen.
De in het vermogensoverzicht vermelde pensioenverplichtingen bestaan voornamelijk uit de kontante waarde van een aantal ingegane pensioentoeslagen, alsmede voorzieningen voor verbeteringen van pensioenrechten.

Schulden op korte termijn

	1976	1975
Handelskrediteuren	327.145	365.322
Reorganisatiekosten	100.000	–
Schulden inzake pensioenen	4.245	7.968
Vakantietoeslagen	36.628	36.491
Nog te betalen kosten	87.130	72.700
Vennootschapsbelasting	6.048	2.071
Overige belastingen en sociale verzekeringspremies	58.596	70.605
Duurzame produktiemiddelen in bestelling	53.439	75.437
Algehele aflossingen op schulden op lange termijn	150.000	–
Periodieke aflossingen op schulden op lange termijn	23.014	25.399
Overige schulden	105.414	96.537
	951.659	752.530

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Kredietgaranties in verband met opgeleverde orders	ƒ 7,4 miljoen
Jaarlijks verschuldigd uit hoofde van meerjarige erfpachts- en huurkontrakten	ƒ 6,6 miljoen

Als uitvloeisel van de verkoop in 1975 van drie op voorraad geproduceerde produktentankers zijn inzake deze drie schepen charterverplichtingen aangegaan voor tijdvakken, variërend van 4 tot 12 jaar, tegen een tarief dat het huidige markttarief voor vergelijkbare charters te boven gaat. De jaarlijkse charterverplichting bedraagt voor de eerste vier jaar ƒ 35 miljoen, waartegenover, uitgaande van de huidige vrachtenmarkt, een jaarlijkse opbrengst is te verwachten van ƒ 15 miljoen. Voor het uit dezen hoofde in 1977 te verwachten verlies, voortvloeiende uit de huidige verchartering van de schepen, is ten laste van het resultaat een voorziening gevormd.
Met betrekking tot een drietal deelnemingen, waaraan door derden hypothecaire leningen zullen worden verstrekt, zijn verplichtingen tegenover de geldgevers aangegaan om bij tussentijdse gedwongen verkoop van de in onderpand gegeven schepen mogelijke tekorten bij de aflossing van de leningen – naar evenredigheid van de deelneming – aan te vullen. De te verstrekken leningen liggen beneden de marktwaarde ultimo 1976 van de in onderpand gegeven schepen.

Resultaten

In onderstaand overzicht zijn tot uitdrukking gebracht de geproduceerde omzet 1975 en 1976.

(× ƒ 1 miljoen)

	Geproduceerde omzet	
Divisie	1976	1975
Scheepsbouw	746	1.271
Idem, Brazilië	185	180
Scheepsreparatie	614	750
Marine, Scheepsmachinebouw en Elektrotechniek	584	566
Machine- en Apparatenbouw	836	828
	2.965	3.595
af: Onderlinge leveranties	277	462
	2.688	3.133

De divisie Scheepsbouw heeft in 1976 op de afgeleverde opdrachten nog goede resultaten behaald. Ten laste van het resultaat zijn evenwel voorzieningen getroffen tot een bedrag van rond ƒ 80 miljoen voor opdrachten ter zake van vier schepen, die begin 1977 zijn gekontrakteerd en welke in 1977 en 1978 zullen worden gebouwd. Voorts is een voorziening getroffen voor de nog resterende kapaciteit in 1977.
In 1976 is er voor het eerst sprake van een verlies in de divisie Scheepsreparatie. Dit verlies kon nog worden beperkt, doordat op enkele uit 1975 stammende en in 1976 afgeleverde opdrachten goede resultaten konden worden bereikt en voorts doordat een boekwinst bij verkoop van een drijvend dok werd gerealiseerd.
Het resultaat van de divisie Marine, Scheepsmachinebouw en Elektrotechniek is vooral door winsten op afgeleverde opdrachten goed te noemen.
De divisie Machine- en Apparatenbouw komt, in totaal bezien, op een beperkt positief resultaat uit.

In het bedrag 'Lonen, salarissen en overige personeelskosten' is opgenomen de vaste beloning over 1976 van 13 commissarissen ad ƒ 180.000.

Resultaat van niet geconsolideerde deelnemingen

Hieronder zijn begrepen de afschrijving op een tweetal deelnemingen, alsmede de van minderheidsdeelnemingen ontvangen dividenden.

Incidentele lasten

Deze betreffen in hoofdzaak nagekomen kosten als gevolg van de partiële liquidatie van de Radiatorenfabriek Veha Wierden en valutakoersverschillen.

Belasting naar het resultaat

De belasting naar het resultaat bestaat uit een onttrekking aan de voorziening voor latente belastingverplichtingen van ƒ 44 miljoen, verminderd met voor 1976 te betalen belasting inzake niet in de fiskale eenheid opgenomen binnen- en buitenlandse meerderheidsdeelnemingen.

Vacuum bandfilter voor chemische industrie met een filtratie oppervlak van 7 m²

Herkomst en besteding der middelen 1976

(× ƒ 1.000.000)

Herkomst der middelen

Afschrijvingen	87,7	
Vorderingen op lange termijn	58,2	
Schepen in voorraad	95,1	
Voorraden	33,0	
Werkkapitaal	203,9	
Overige factoren	1,5	
		479,4

Besteding der middelen

Netto verlies	34,0	
Toevoeging voorziening reorganisatiekosten	30,1	
Aflossing schulden op lange termijn	182,7	
Voorzieningen	102,8	
Investeringen	73,5	
Deelnemingen	13,2	
		436,3
Toename		43,1
Liquide middelen begin boekjaar		176,0
Liquide middelen ultimo boekjaar		219,1

Waarderingsgrondslagen

Voor zover hieronder niet anders vermeld heeft waardering op nominale waarde plaats gevonden. Bedragen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koersen, geldend aan het einde van het boekjaar, met uitzondering van de duurzame produktiemiddelen van in de konsolidatie begrepen buitenlandse deelnemingen, waarvan de omrekening plaats vindt tegen koersen, geldend in de periode van aanschaffing van de betreffende aktiva.

Duurzame produktiemiddelen
De duurzame produktiemiddelen worden opgenomen tegen aanschaffingswaarde (enkele projekten inklusief bouwrente), onder aftrek van afschrijvingen. De afschrijvingen geschieden tijdsevenredig over de aanschaffingswaarde en zijn gebaseerd op een getaxeerde gebruiksduur.
Ingeval deze waardering voor bepaalde objekten leidt tot een hoger bedrag dan de getaxeerde bedrijfswaarde, vindt waardering tegen laatstgenoemde waarde plaats.
De terreinen worden in het algemeen gewaardeerd tegen aanschaffingsprijs. Aan terreinen in erfpacht of langdurige huur wordt geen waarde toegekend, tenzij voor overname of afkoop van kontrakten uitgaven zijn gedaan; alsdan vindt amortisatie ten laste van het resultaat plaats, gebaseerd op de duur van de desbetreffende kontrakten.
Nog niet voltooide investeringen worden opgenomen tegen kostprijs, voor zover uitgaven ter zake zijn verricht; de duurzame produktiemiddelen in bestelling, waarvoor nog geen uitgaven zijn gedaan, worden opgenomen tegen begrote bedragen. De aan research en ontwikkeling bestede kosten, alsmede de voor goodwill uitgegeven bedragen, worden op nihil gewaardeerd.

Deelnemingen
In de konsolidatie worden opgenomen de vennootschappen, waarin Rijn-Schelde-Verolme Machinefabrieken en Scheepswerven N.V. rechtstreeks of middellijk voor meer dan 50% van het geplaatst aandelenkapitaal deelneemt. De belangrijke minderheidsdeelnemingen worden gewaardeerd tegen intrinsieke waarde volgens de door de desbetreffende ondernemingen opgestelde balansen; de overige minderheidsdeelnemingen worden gewaardeerd tegen aanschaffings-, respektievelijk nominale waarde, onder aftrek van voorzieningen.
De vorderingen op de deelnemingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde, onder inachtneming van voorzieningen.

Voorraden
De grond- en hulpstoffen worden gewaardeerd tegen laatste inkoopprijs of lagere marktwaarde, het halffabrikaat en gereed produkt tegen kostprijs of lagere marktwaarde, beide onder aftrek van voorzieningen voor incourantheid.
De voorraden bestemd voor bepaalde opdrachten, worden opgenomen onder 'Werken onder handen voor derden'.

Werken onder handen voor derden
De werken onder handen voor derden worden gewaardeerd tegen kostprijs.
In mindering zijn gebracht voorzieningen voor verwachte verliezen, alsmede een voorziening voor nog te bezetten resterende kapaciteit in de divisie Scheepsbouw.

Vorderingen
De vorderingen worden opgenomen tegen de nominale bedragen, onder aftrek van voorzieningen voor dubieuze vorderingen. Vorderingen met een looptijd langer dan één jaar worden onder 'Vorderingen op lange termijn' gerangschikt, zo nodig tegen de kontante waarde.

Liquide middelen
De ter beurze genoteerde effekten worden gewaardeerd tegen de koers van de laatste beursdag van het jaar. De niet ter beurze genoteerde effekten worden gewaardeerd op basis van de nominale waarde, onder aftrek van voorzieningen. De saldi bij bankinstellingen, welke niet direkt opeisbaar zijn, zijn opgenomen onder 'Beleggingen op korte termijn'.

Voorzieningen
De voorziening voor latente belastingverplichtingen heeft betrekking op de niet tot de fiskale eenheid in Nederland behorende vennootschappen en wordt in beginsel gebaseerd op het verschil tussen het fiskaal en commercieel vermogen. De berekening van de voorziening vindt plaats tegen het geldend tarief van de vennootschapsbelasting.
De voorzieningen met betrekking tot bepaalde aktiva hebben in hoofdzaak betrekking op politieke en ekonomische risiko's van buitenlandse deelnemingen.

Schulden
Onder de schulden op lange termijn worden opgenomen de schulden met een looptijd langer dan een jaar.

Vennootschappelijke balans

(× ƒ 1.000)

	31 december 1976		31 december 1975	
Duurzame produktiemiddelen	405		425	
Gekonsolideerde deelnemingen	590.663		659.371	
Niet gekonsolideerde deelnemingen	37.798		35.584	
Vorderingen op lange termijn	21.095		16.272	
Vorderingen op gekonsolideerde deelnemingen	4.617		155.129	
		654.578		866.781
Vorderingen op korte termijn	230.091		175.759	
Liquide middelen	225.054		82.149	
		455.145		257.908
Totaal aktiva		1.109.723		1.124.689
Eigen vermogen				
Geplaatst aandelenkapitaal	105.283		105.283	
Agioreserve	78.367		78.367	
Algemene reserve	258.742		322.862	
Struktuurreserve	15.000		15.000	
		457.392		521.512
Voorzieningen	19.804		12.346	
Schulden op lange termijn	227.814		302.814	
		247.618		315.160
Rekening-courant gekonsolideerde deelnemingen		44.789		122.871
Schulden op korte termijn		359.924		146.195
Dividend		—		18.951
Totaal passiva		1.109.723		1.124.689

Het verliessaldo over 1976 ad 64.120 is in mindering gebracht op de Algemene reserve.

Rotterdam, 22 maart 1977

◄ Een 930 MW kokend-water reaktorvat met een gewicht van 653 ton, bestemd voor de Cofrentes Kerncentrale in Spanje

Toelichting op de vennootschappelijke balans

Algemeen

Voor de gehanteerde waarderingsgrondslagen wordt verwezen naar blz. 35
Voor zover niet anders aangegeven, luiden alle bedragen in ƒ 1.000.

Duurzame produktiemiddelen

Dit bedrag betreft kantoorinstallaties en vervoermiddelen.

Gekonsolideerde deelnemingen

Mutaties in 1976:

Boekwaarde per 31 december 1975		659.371
Aan- en verkopen, per saldo	-/-	7.464
Door RSV in gekonsolideerde deelnemingen gestort		2.876
Verlies 1976	-/-	64.120
Boekwaarde per 31 december 1976		590.663

De gekonsolideerde jaarrekening op blz. 24 t/m 35 geeft toelichting omtrent de gekonsolideerde deelnemingen.

Niet gekonsolideerde deelnemingen

		1976	1975
Deelnemingen in het vermogen		43.685	35.584
Vorderingen op en schulden aan deelnemingen	-/-	5.887	–
		37.798	35.584

De belangrijkste niet gekonsolideerde deelnemingen zijn:
Lisnave Estaleiros Navais de Lisboa S.àr.l., Lissabon; Comprimo B.V., Amsterdam; Nordische Reederei Gesellschaft Jacob mbH & Co., Flensburg; Atlantic Bulkoil Corporation, Monrovia; RSHV Maasrix Holding B.V., Rotterdam; RSHV Schelderix Holding B.V., Rotterdam; RSHV Shipping Beheer B.V., Rotterdam en Ultra Centrifuge Nederland N.V., 's-Gravenhage.

Mutaties in 1976:

Boekwaarde per 31 december 1975		35.584
Aankopen		15.299
Toeneming door dekonsolidatie van Atlantic Bulkoil Corporation		984
Aandeel in de resultaten		435
Afwaardering in verband met valutakoersverschillen	-/-	1.071
Overige mutaties (afschrijvingen en opgenomen leningen)	-/-	13.433
Boekwaarde per 31 december 1976		37.798

Onder 'Voorzieningen' is een bedrag van ƒ 3,2 miljoen opgenomen in verband met risiko's in buitenlandse deelnemingen.

Vorderingen op lange termijn

	1976	1975
Restant hoofdsom (na aftrek van voorzieningen)	26.589	19.897
minus: In het volgende jaar vervallende aflossingen	5.494	3.625
	21.095	16.272

Vorderingen op gekonsolideerde deelnemingen

Verstrekte leningen	99.461	329.529
af: Opgenomen kasgeldleningen	94.844	174.400
	4.617	155.129

Vorderingen op korte termijn

Te ontvangen van gekonsolideerde deelnemingen	–	42.500
Vooruitbetaalde kosten en overige vorderingen (inclusief vorderingen inzake voorfinanciering)	224.597	129.634
Aflossingen op vorderingen op lange termijn	5.494	3.625
	230.091	175.759

Liquide middelen

Beleggingen op korte termijn	94.810	77.435
Kas, bankiers, giro	130.242	4.712
Effekten	2	2
	225.054	82.149

Eigen vermogen

Voor de toelichting op het eigen vermogen wordt verwezen naar blz. 28 en 29

Voorzieningen

Voorziening voor pensioenlasten	6.000	8.500
Voorziening met betrekking tot bepaalde aktiva	3.992	3.846
Overige voorzieningen	9.812	–
	19.804	12.346

Bij het Bedrijfspensioenfonds voor de Metaalindustrie bestaan belangrijke backservice-verplichtingen, welke door middel van een inhaalpremie zullen moeten worden betaald. Een deel van de hierdoor te verwachten extra premiedruk is gereserveerd in de voorziening voor pensioenlasten.

Schulden op lange termijn

	1976	1975
Hypothecaire leningen	190.000	265.000
Obligatielening	37.814	37.814
Restant hoofdsom	227.814	302.814

In 1977 vinden op de schulden op lange termijn geen aflossingen plaats.

Hypothecaire leningen	Resterende looptijd	Rente percentage	Hoofdsom 31 december 1976
Institutionele beleggers	14 jaar	9⅝%	100.000
Nationale Bank voor Middellang Krediet N.V. en Algemene Bank Nederland N.V.	8 jaar	8½%	80.000
Nationale Bank voor Middellang Krediet N.V. en Algemene Bank Nederland N.V.	9 jaar	9½%	10.000
			190.000
Obligatielening 1969	23 jaar	7⅛%	37.814

Zekerheidsstelling tegenover de Trustee inzake obligatielening 1969:
De vennootschap heeft zich verplicht geen aandelen in vennootschappen, waarvan zij bij het aangaan van de lening meer dan 90% van het geplaatste aandelenkapitaal rechtstreeks in eigendom had, te vervreemden.

Schulden op korte termijn

Nog te betalen kosten en overige schulden	*278.876*	*144.124*
Algehele aflossing op schulden op lange termijn	75.000	–
Vennootschapsbelasting	6.048	2.071
	359.924	146.195

Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Garantstellingen voor gekonsolideerde deelnemingen tegenover opdrachtgevers van werken en financieringsinstellingen belopen ƒ 218 miljoen.
Jaarlijks verschuldigd uit hoofde van meerjarige huurkontrakten ƒ 1,8 miljoen.

Accountantsverklaring

Wij hebben de jaarrekening 1976 van Rijn-Schelde-Verolme Machinefabrieken en Scheepswerven N.V. te Rotterdam gekontroleerd.
Op grond van dit onderzoek zijn wij van oordeel, dat deze jaarrekening een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van het vermogen van de vennootschap op 31 december 1976 en van het resultaat over 1976. Dit oordeel steunt met betrekking tot de jaarrekeningen van de buitenlandse deelnemingen, welke niet door ons zijn gekontroleerd, mede op verklaringen welke dienaangaande door accountants in de desbetreffende landen zijn afgegeven.

Rotterdam, 22 maart 1977

Klynveld Kraayenhof & Co

Trusteeverklaring

Wij verklaren ter voldoening aan de trustakten op 4 oktober 1968 respectievelijk 18 maart 1969 verleden:
dat blijkens verklaring van 23 februari 1977 van Klynveld Kraayenhof & Co., accountants, in 1976 geen aandelen in vennootschappen, waarin Rijn-Schelde-Verolme Machinefabrieken en Scheepswerven N.V. meer dan 90% van het geplaatste aandelenkapitaal rechtstreeks in eigendom had bij het aangaan van de leningen, door Rijn-Schelde-Verolme Machinefabrieken en Scheepswerven N.V. zijn vervreemd;
dat voor opmerkingen of handelingen geen aanleiding werd gevonden.

Rotterdam, 25 februari 1977

B.V. Algemeen Administratie- en Trustkantoor

Rapport aan certificaathouders

Ter voldoening aan het bepaalde in artikel 16 van de Voorwaarden van Administratie van niet-royeerbare certificaten van aandelen Rijn-Schelde-Verolme Machinefabrieken en Scheepswerven N.V. d.d. 30 september 1971 verklaren wij:
dat wij gedurende het verslagjaar 1976 uitsluitend werkzaamheden hebben verricht die verband hielden met de administratie van de aandelen, waartegenover certificaten zijn uitgegeven;
dat wij voor opmerkingen en handelingen geen aanleiding hebben gevonden.

Rotterdam, 4 maart 1977

Stichting Administratiekantoor RSV